

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XV. - ŠT. 9., 10.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC 20 EGA TER
STANE CELOLETNA NAROČNINA K 4.—,
:: ZA DIJAKE K 2.— ::

KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

Vsebina:

	Stran
Na noge, slovensko katoliško-narodno dijaštvo!	161
O organizaciji starešin	163
Da se spoznamo!	165
Glasovi o značaju. (J. Stenar.)	168
Häckel in „Omladina.“ (J. Samsa.)	170
Iz prijateljevih pisem. (J. Stenar.)	172
V Prago!	175
Krakov in — slovensko dijaštvo. (Josip Stuller.)	179
Dopis iz Združenih držav. (John B. Washington.)	184
Nekaj misli o italijanskem vseučilišču. (Cand. iur. Andrej Veble.)	188
Visokošolsko dijaštvo.	
Hrvatsko kat. narodno načtvo. — Zemljedelska visoka šola na Dunaju. — „Norica“. Glasnik.	190—191
Slovenska Liga Katoliških Akademikov. — Iz „znanstvenega kluba“ „Danice“. — K razvoju Slovenske Dijaške Zveze. — Iz „Znanstvenega kluba“ „Danice“. — Pododbor S. D. Z. za Notranjsko. — Prireditve S. D. Z. v velikih počitnicah. — Umetniške razglednice S. D. Z. — Podpore S. D. Z. — „Boj za slovensko vseučilišče.“ — Predaval. — Gorenjski pododbor S. D. Z. — Srednješolsko dijaštvo.	191—197
Abiturijentom. — Abiturijentski sestanek. — Slavnostna akademija v Kranju. — Listek.	197—198
„Bom šel na planince.“ — „Za križ in svobodo.“ — Bisernice. — Slovarček. — Apologetska knjižnica „Luči“	199
Ženski glasnik:	
Žensko socialno šolstvo pri Nemcih. — Akademija sv. Križa. — Reforma v ženskem študiju. — Japonsko žensko vseučilišče. — Prvi ženski profesor na nemškem vseučilišču. — Žensko dijaštvo	199—200
Na platnicah.	
Člani slovenskega katoliškega akademičnega društva „Danica“. — Člani „Zarje“. Pozor! — Iz Gradca. — Listnica uredništva.	

Priloga „Prvi Cveti“.

Vagabunda. (Zorislav.)	33
Iz lirike Jazona Saviljeva	35
Ocene	38—40

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice.
 — Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
 Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, IV., 24. — Slovensko
 katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Leechgasse 30.
 Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
 ::: Schulgasse 30. III./19. :::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran. ali po nakaznici
 upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Člani slovenskega katoliškega akademičnega društva »Danica« v XXIX. in XXX. tečaju: Adlešič Juri, iur.; Avsenik Franc, exp. acad.; Basaj Josip, iur.; Bernik Anton, kult. tehn.; Božič Mirko, phil.; Beitenberger Ignacij, phil.; Gerlovič Franc, med.; Groznik Anton, iur.; Gruden Ivan, phil.; Hacin Lovro, iur.; dr. Jehart Anton, theol.; Jere Franc, phil.; Ješe Leopold, med.; Jež Franc, iur.; Juvan Alojzij, iur.; Kemperle Lavoslav, iur.; Kotnik Jakob, theol.; Kulovec Franc, theol.; Lampe Franc, forest.; dr. Mal Josip, phil.; Masič Stanko, iur.; Mazek Ivan, iur.; Mazovec Ivan, phil.; Megušar Anton, iur.; Močnik Ivan, iur.; Mohorič Jakob, iur.; Munič Josip, exp. acad.; Muri Franc, exp. acad.; Natlačen Marko, iur.; Oblak Josip, iur.; Orel Filip, iur.; Osana Josip, phil.; Pavletič Avgust, iur.; Pavlin Anton, agr.; Pernè Ivan, iur.; Pogačnik Anton, iur.; Pokoren Ivan, iur.; Polajnar Ivan, med.; Prešeren Josip, phil.; Pretnar Franc, phil.; Prijatelj Vladimir, phil.; Samsa Ivan, phil.; Sedej Ciril, iur.; Stelè Franc, phil.; Sušnik Lovro, phil.; Šabec Karel, iur.; Šiška Ivan, iur.; Štrancar Alojzij, forest.; Šulgaj Franc, forest.; Težak Marko, exp. acad.; Trdan Franc, phil.; Veblè Andrej, iur.; Vidic Ivan, iur. — Pri vojakih: Basaj Jakob, med.; Božič Florijan, forest.; Gogala Ivan, iur.; Justin Matevž, med.; Kavčič Franc, med.; Majerle Ivan, iur.; Šilc Jakob, phil.; Virant Franc, med.

Člani »Zarje« v XVI. in XVII. tečaju: Arnšek Andrej, med.; Beutz Ivan, med.; Breznik Anton, phil.; Brozovič Ivan, iur.; Česnik Ivo, iur.; Deanovič Stjepan, med.; Hojnik Ivan, iur.; Horvatin Ljudevit, med.; Ilc Joško, iur.; Kovač Fran, iur.; Kramberger Ljudevit, med.; Logar Fran, iur.; Macháček Fran, med.; Malnerič Martin, iur.; Oberman Niko, iur.; Ogrizek Anton, iur.; Polak Venceslav, iur.; Rakun Alojzij, iur.; Rüh Franjo, tehn.; Rupnik Pavel, iur.; Schaubach Boštjan, iur.

Pozor! Vse one, ki se nameravajo udeležiti letošnjega sestanka slov. kat. dijaštva 30. in 31. avgusta ter 1. septembra v Ljubljani, opozarjamo, da nam priglase določeno najpozneje do 15. avgusta, da homo mogli še pravočasno vse potrebno ukreniti. Da bodo ceneje izhajali, mislimo poskrbeti za skupne obede. Vsakdo, ki se teh želi udeležiti, naj to naznani. Za prepozne priglase ne garantiramo odgovornosti. Priglase sprejema iur. Stanko Mašič, Ljubljana, Zalokarjeva ulica 10.

Iz Gradca. Dne 14. februarja t. l. so »Zarjani« sodelovali pri veselici v Št. Ilju v Slovenskih Goricah. Cela dva meseca nato prinese celjski »Narodni Dnevnik«, po svoji navadi najbrž med telefoničnimi poročili, vest o strašnem masakru, ki so ga baje Zarjani povzročili. Klofute, kontrahaže, pretep itd., čisto po liberalni in radikalni navadi se je vršilo, kakor bi pač bilo na programu. V odgovor samo tole: Šentiljski župan mi piše dne 19. februarja 1909 v privatnem pismu: »Izlet vrlih Zarianov je napravil pri naših Šentiljčanih najboljši vtis. Vse je polno hvale o tej veselici in naši ljudje me že povprašujejo, kdaj bo zopet kaj takšnega itd.«

Rakun Neki, cand. iur.

Listnica uredništva: 11. in 12. številka izdeta skupaj koncem septembra. Prosim gradivo do 1. septembra. Počitniški naslov uredništva: »phil. Fr. Stelè, pri g. župniku Pavliču, Ljubljana, Sv. Peter.«

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA

9., 10. ZVEZEK

Na noge, slovensko katoliško-narodno dijaštvo!

„Pozdravljam te srčno,
nebeška hčerka sveta!
Tvoj svit in Zore žar
nam jasen dan obeta.“

„Danici“ L. Pogačnik.

V dobi, ko zbira slovenski mladi naraščaj, zbran okrog »Omladine« in »Svobodne Misli«, vse svoje vitalne sile, da otme pogrezajočo se ladjo okorelega liberalizma, vas vabimo, dragi slovenski katoliški dijaki, v našo metropolo, belo Ljubljano. Izbrali smo za sedež dijaškemu sestanku slovensko stolico, ker je ravno ona žarišče, iz katerega se razlivajo blagodejni žarki slovenske katoliške kulture, ki segajo celo preko mej dragega slovenskega ozemlja. Moč organizatorične sile je prav v preteklem letu po naši širni domovini porodila življenje, ki hrani v sebi mogočne življenjske kali. Vsa slovenska kmečka mladina, steber in up naši bodočnosti, si je podala bratsko roko, da v znamenju stare slovenske zvestobe in jeklenomočnega združništva strè moč nasprotnikov slovenstva in častno izvojuje zmago najdražjim in večnotrajnim katoliškim načelom. Hočemo ali nočemo: naše ljudstvo je spoznalo svojo nalogo, zaljubilo lastno grudo in se z otroško ljubeznijo oklenilo svojih voditeljev-domoljubov, ki so mu goreč svetilnik na narodnem, socialnem in kulturnem polju. Zlatemu starokrščanskemu načelu bratstva enakosti in svobode je naša mladeniška organizacija pripomogla do veljave. Boj za katoliške vzore in nazore, ki so podlaga uspešnemu narodnemu delu, prešinja mlada srca iz vsega slovenskega ozemlja.

Tovariši dijaki! V boju, ki ga bije naše dobro ljudstvo za svojo vero, narodnost in svoj gospodarski obstoj s tujimi in domačimi nasprotniki, je treba vsestranske vzajemnosti. Če kdaj, potrebno je zlasti v današnjih razmerah, da nas enakomisleče družijo edinost misli in želja, enakost stremjenja in teženja na vseh poljih, zlasti pa na vzgojnem vrtu naše nežne mladine. Katoliška načela, ki so v kratkem prekvasila ves slovenski svet, razodevajo moč neizprosne logike. In načela našega ljudstva so naša načela. Dosledno in z jasnim ciljem pred očmi napredujemo po poti, ki jo je pred petnajstimi leti ubrala desetorica mladeniškega navdušenja.

Zgodovina petnajstih let svedoči, da smo na pravi poti. Sili načel in smoternemu delu se morajo klanjati tudi klevete nasprotnikov. Zato se več ne oziramo na bolestna obrekovanja nasprotnikov. Pravična Nemeza je bridko razočarala njih »absolutno narodnost«. Danes leže na tleh oboževani stebri slovenstva, propagatorji slovenske narodne zavesti so postali izdajavci lastnih bratov. Narodnost nasprotnikov je trhel formalizem brez klenega jedra. Narodnosti more vlitii zdravega duha le nesebična požrtvovalnost, ki korenini v večni Ljubezni. »Zveza slovenskega katoliškega dijaštva« je vzrastla v mogočno drevo, ki razteza svoje veje po vsej slovenski domovini. Na trdnih demokratičnih tleh je zgradila orjaško zgradbo, ki jo sklepa dejavnost katoličanstva in mladostnosveža zavest narodnosti. Svete tradicije naših prednikov je oživila v tudi najbolj oddaljeni gorski vasi. Ljubezen do vere, navdušenje za slovensko zemljo in zavest enakopravnosti, ki so mujni predpogoji našemu narodnemu obstoju — z radostjo navdajajo »slovenskega oratarja« ter mu obe-tajo boljšo prihodnjost.

Krepka dijaška organizacija nam je poroštvo za zmago naših načel. Zato upravičeno pričakujemo, da bodo dnevi 30. in 31. avgusta ter 1. septembra častna manifestacija idealnih principov slovenskega katoliškega dijaštva. Pridite vsi, ki se ogrevate za naša načela, da se v bratskem razgovoru поближе spoznamo in skupno določimo smer vztrajnemu delu naše organizacije. Niti enega našega somišljenika naj ne manjka! Bratje, ne straši naj Vas dolga pot iz zelenega Štajerja, vstalega Korotana in sončne Primorske. S skupnim nastopom pokažimo v osrčju slovenske zemlje, da hočemo že v kali zatreti seme pogubonosne ljuljke svobodomiselstva, ki ni vzrastlo na naših domačih tleh. Pod zmagujočo zastavo križa in zlate svobode bomo manifestirali za enakopravnost slovenskega dijaštva. Ekspanzivna moč bratske ljubavi in naša plemenita misija mora zasaditi mejnik novi dobi slovenskega življa. Zaupanje v milost, trezna premišljenost v načrtih in energija pri delu mora ustvariti boljšo bodočnost slovenskemu ozemlju!

Spored sestanka slovenskega katoliškega narodnega dijaštva 30. in 31. avgusta ter 1. septembra v Ljubljani:

Dne 30. avgusta ob 7. uri pozdravni večer v veliki dvorani hotela »Union«.

Dne 31. avgusta občni zbor »Slovenske Dijaške Zveze«.

Ob 8. uri sveta maša v stolnici. Po maši zborovanje v veliki dvorani »Uniona«.

1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo društvenega odbora.
3. Poročilo revizorjev.
4. Volitev novega odbora.
5. Sprememba društvenih pravil in poslovnik.
6. Slučajnosti.

Po kosilu zborujeta do 4. ure odbora organizacijskih odsekov, nato se vrši predavanje: Naše obrambno delo. Tov. A. Ogrizek. (»Zarja«).

Ob 8. uri prijateljski večer gg. starejšin slov. kat. akad. društev »Danice« in »Zarje«.

Dne 1. septembra:

Ob 8. uri sveta maša v stolnici.

Ob 9. uri začetek zborovanja v veliki dvorani »Uniona«.

1. Slovensko vseučilišče in Jugoslovani. Tov. J. Mazovec (»Danica«).

2. Profanna in teološka znanost. Tov. Ign. Omahen, bogoslovec (Ljubljana).

Popoldne ob 3. uri:

1. Zgodovina naše ljudske izobrazbe. Tov. Ilc (»Zarja«).

2. Dijaštvo in socialno delo. Tov. A. Veblè (»Danica«).

Ob 8. uri zvečer: Komerz v veliki dvorani »Uniona«.

Ivan Mazovec m. p., t. č. predsednik »Danice«.

Anton Ogrizek m. p., t. č. predsednik »Zarje«.

Marko Natlačén m. p., t. č. predsednik »Slovenske Dijaške Zveze«.

O organizaciji starešin.

Ljudstvo zaupa v akademično mladino, v katoliškem dijaštvu vidi svojo bodočo inteligenco, ki bo imela za ljudstvo srce in roko.

Dijaštvo jemlje pri narodu na dolg, starešine naših akademičnih društev morajo ta dolg plačati, sicer izgubimo »kredit«. Zaupanje ljudstva do naših organizacij, naša korist in naš ugled odvisi torej od starešin. Po neutrudnem in požrtvovalnem delu naših starešin za ljudski blagor bodo presojali notranjo silo našega gibanja.

Ko smo završili svoje študije, nas čaka često hujši boj. Razmeroma lahek je boj z nasprotniki v akademiških letih, a težje ostane zvest svojim idealom, kogar krčevito zgrabi pest realnega življenja, kdor mora žrtvovati svojemu prepričanju boljše bodočnost. Še bolj kot v akademičnem je treba v poznejšem življenju poguma in vztrajnosti.

Ljudje ostanemo prej kot slej. Da smo se kot dijaki družili, to nas je rešilo. Da moremo kot možje uspešno delovati, se moramo ozko spojiti.

Bilanca našega gibanja! Enega, dva izvzemši, so ostali vsi zvesti besedi, ki so jo dali pri vstopu v našo akademično organizacijo. Ali delajo kaj?

Na večino moramo biti ponosni. Njihova prizadevanja v Gorici, Celovcu, Ljubljani zaslužijo priznanje vsega katoliškega narodnega dijaštva.

Drugi delajo, a tiho, zanje ne vemo, ker nimamo zveze.

Ako kedo katerikrat oleni, sam, brez stika z drugimi tovariši, mu tega ne bomo prehudo zamerili. Kdor je sebi prepuščen, ga navadno prevlada udobnost, za katero smo itak od narave disponirani.

Menimo, da bi se dalo iz tega duševnega kapitala, ki prihaja iz naših društev, še več storiti. Starešine moramo imeti svojo organizacijo.

Zakaj je organizacija potrebna? Mlajši rabijo sveta starejših. Starejši so potom mlajših v vednem stiku z akademičnim naraščanjem, njegovim stremljenjem in razvojem. V medsebojnem občevanju se porajajo nove, bogate misli, združeni moremo udejestviti dalekosežne namere.

Isti cilj imamo vsi: zmago katoliške in slovenske misli. Vsak ima pa svoje zmožnosti, vsakemu pristoja posebno mesto v boju, ki ga moramo vojevati po enotnem načrtu.

Koliko je med nami latentne sile, ki jo je treba razgibati. Mnogo jih je, ki čakajo le nagiba od te ali one strani, da jim oživi mlado oduševljenje. Praksa ubija ideale, samotarjenje jih spremeni v sanjavost, le v življenju je večer vir moči.

Za začetek naj podamo nekaj konkretnih misli.

Član »Starešinstva katol. nar. dijaštva« postane vsak starešina kakega našega akademičnega društva.

Naloga starešinstva bi bila:

1. Podpirati katoliško narodno dijaško gibanje, imeti natančno v evidenci, za katere stroke najbolj rabimo akadem. izobražencev. Svetovati bi morali abiturientom, kam naj se obrnejo. Le na ta način se obvarujemo izobraženega proletarijata.

2. Starešinstvo bi organiziralo skupno delo na vseh poljih narodne prosvete.

Vsako leto bi se vršil skupen shod. Na tem bi obravnavali aktualna vprašanja, se posvetovali in sklepali o delu v bodočnosti. Vsak načrt bi natančno fiksirali v posameznostih in delo razdelili. Kdor kaj prevzame, je dolžan, da to izvrši, odgovoren je svoji časti in tovarišem na skupnem sestanku. Na ta način bi lahko povzdignili tudi naše znanstvo. Žalostno je, da ima »Čas« v krogu svojih sotrudnikov tako malo naših starešin. Skratka: na tem shodu bi sestavljali proračun za prihodnje in zaključevali račun za preteklo leto.

Poleg tega bi starešinstvo sklicevalo lokalne sestanke ali sestanke posameznih sekcij.

Starešinstvo naj bi posredovalo, v kolikor razmere dopuščajo, duhovne vaje. V veri je glavna moč našega gibanja, kedar to pozabljamo, smo na rakovi poti.

»Zora« naj pa veže dijaštvo s starešinami. Vsak starešina mora biti naročen na »Zoro«. V »Zori« bi objavljalo starešinstvo svoje oglase in vse izpremembe.

Organizacijo se bo dalo lahko izvesti, zlasti ker se že nekaj let sem sha'ajo naši starešine redno vsako leto. Naj se oglase o tej zadevi v »Zori« zlasti starejši. Kjer je več starešin, morda goriški ali ljubljanski, naj sestavijo natančen načrt organizacije in ga predložijo bodočemu sestanku.

— 6.

Da se spoznamo!

Προβουλεύεσθαι κρείττον
πρὸ τῶν πράξεων ἢ μετανοεῖν.
Demokritos.

Izpremembe v javnem življenju se odbijajo v vse panoge družabnega življenja. Drugače mislimo o narodnem vprašanju v dobi socialnih bojev kot za časa idealističnih narodnjakov. Gibalne ideje se izmenjavajo, ž njimi tudi naša naziranja. Duh časa zgrabi posamnika, po njem izpreminja družba svoje lice. To pravilo in slučajen red je v človeški naravi. Bolj kot na kak drug sloj vpliva javno življenje na dijaštvo. Veljavne spremembe se vrše pred našimi očmi, doteknile se bodo tudi dijaškega razvoja, ali bodo naše organizacije skale, ki ne klonejo stoletjem?

Oglejmo si odnos javnega življenja do dijaštva v ravno kar prešli in šele preha'ajoči dobi. Ozirati se hočemo pred vsem na versko stran dijaškega vprašanja. Narodnjaki smo vsi v načelih, v praksi naredi patentirani narodnjaki včasih kak kompromis ali pogodbo. Demokrati smo tudi, če odštejemo »frakarske« frakcije, ki so izvajale pojem »modrost« od besede »moda« in se čutile zato visokomodre. Izgubili so se po liberalnih jour-fixih, semtertje je kdo zašel med ljube tovariše radikalce.

Bistveno ločile se bodo v dogledni dobi dijaške struje le po svojem stališču napram verskemu vprašanju, zato lahko vedno govorimo o katoliški in protikatoliški struji. Protikatoliške struje se pa ločijo po tem, ali narodnost in demokratičnost bolj ali manj povdarjajo, so bolj ali manj sovražne veri. V živem spominu imamo še one čase, ko je hudo zadela beseda »klerikalec«, ki so jo rabili kot psovko. Mnovega je zabolela, zlasti če je bila zabeljena z zaničljivim zasmehom. Bojazljivost je pri nepokvarjeni mladini prvi korak k pogubi. Bojazen rodi željo po občevanju z onim, ki imponira, ki je moderen, občevanje pa zamori polagoma vse krali verskega prepričanja. To pot je prehodilo mnogo tovarišev: prej globoko verni so postali naši najhujši nasprotniki. Nekatere je speljalo tudi slabo čtivo, a teh je malo v primeri s prvimi, tudi do slabega beriva pridejo le po slabi tovaršiji.

Mnogi so se pa uprli že v zornih letih ustrahovanju obližja, trinoštvu psovku in preziranja. Pretrpeti so imeli mnogo: znano je preganjanje di-

jakov, ki so čitali in naročali »Rimskega katolika«, podobnih slučajev ne nedostaje.

Iz te mladine, ki se ji je že učvrstila volja in utrdil verski ponos, so zajemale dozda naše akademiške organizacije svojo silo.

Očitano se nam je, da smo podkupljeni, često in opetovano. Kdor je k nam prišel, si doslej ni mogel misliti, da bodo naše ideje tako brzo proširile tudi javnost, zato ni moglo biti govora o karijeri.

V naših akademičnih društvih žive sorazmerno dijaki slabše kot v drugih. Podpore iste kot so na razpolago radikalcem in liberalcem.

Rekli so nam, da naše duhovni podpirajo. Nekateri imajo seveda med duhovni sorodnike-dobrotnike. A navzlic temu so lahko prepričani in so tudi. Protikatoličani že skrbe, da njihov človek ni navezan na podpore kakega duhovnika. Pobiranja za nesrečne »žrtve rimskega suženjstva« še pomnimo.

Nasprotno pa lahko govorimo o »radikalnih žrtvah«, zakaj ne govoriti o onih, ki so jim svobodomiselni sorodniki prepovedali vstop v »Danico«, jih celo prisilili vstopiti v radikalna društva?

Ako je bil kdo med nami, ki po svojih načelih ni spadal k nam, ga je gotovo vzela slana. Kdor ni moralno pokvarjen ali kdor še ne sovraži krščanstva, ta še ni izgubljen. Kdor pa krščanstvo sovraži, ta dolgo ne zdrži v krogu, kjer toliko sliši o veri.

Protikatoliško dijaštvo, zlasti radikanci se niso nikdar sramovali vabiti med se tudi take abiturijente, ki jim je bilo njihovo versko prepričanje dobro znano. Mi načelno nismo agitirali z vsemi sredstvi, razložili smo vsakemu svoje naziranje in ga povabili, če je z nami enih misli, enega duha.

Radikalcem se ni bilo bati za čistost njihovih načel, ker so bila in so itak môtna, mi se nismo bali, ker med nami ni imel nihče kaj posebnega pričakovati.

Kolo se je zavrtelo. Na Kranjskem in Štajerskem je zasnil dan, katoliško ljudstvo je prišlo tudi do politične moči.

Posledica se bo kmalu še jasneje pokazala nad dijaštvom. Uverjeni smo, da ima umerjena taktika naših nasprotnikov napram nam tu svoje korenine. K temu še prištejmo, da vedno bolj rase naše število. Zato bo tudi ono preziranje manjše, četudi izginilo ne bo nikoli, — naravno. Tako težkega stališča kot poprej ne bodo imeli katoliški srednješolci v bodočnosti; ta negativna vzgoja, vzgoja trpljenja bo manjša, zato mora biti pa pozitivna večja. Visokošolsko dijaštvo ne sme neposredno vplivati na srednješolsko; pač pa lahko skrbi, da odgovarja vzgoja na srednjih šolah zakonu, da je v e r s k o - n r a v n a.

Večjega vpliva bodo pa spremenjene razmere za naša akademična društva.

Za pristaša stranke smatramo vsakega, ki ž njo voli, zanjo agitira, ne dela proti njej. Čim močnejša bo S. L. S., tem več bo imela pristašev. Njeno gospodarsko delo mora vsak občudovati, da dela res za ljudstvo,

temu ne bo nihče oporekal. Zgodilo se bo torej lahko, da to spoznanje pridobi stranki privržencev, ki sicer ne soglašajo z verskimi nazori, na katerih stranka temelji, ali takih, ki so sicer teoretični, a ne praktični katoliki. Seveda, kakor hitro bi prišli taki pristaši do veljave, v istem trenutku krene stranka rakovo pot, ki vodi dosledno do razdora. Da se to ne bo zgodilo, za to nam jamči globoka vernost našega ljudstva, ki bi pomedlo z vsakim, kdor bi hotel delati z nasprotniki načelne kompromise.

Lahko se pripeti, da bo kak dijak, ki ni našega prepričanja ali vsaj ne v praksi, čutil simpatije do te stranke, da se bo smatral za njenega pristaša in sklepal: če sem v katoliški stranki, sem lahko tudi v katoliškem akademičnem društvu.

Takemu sklepu velja naš odločen: *Quod non!*

Naše izročilo in naša pravila zahtevajo od društvenih članov, da priznavajo katoliškim načelom veljavo v javnem in zasebnem življenju, da jih izpovedajo in po njih žive. To vêdi vsak, kdor misli na vstop k nam. Števíla nam ni mar, kdor omenjenim pogojem ne odgovarja, tega odklanjamo. Ko smo starejši vstopali v »Danico« ali »Zarjo«, smo si šteli sprejem v čast, čast mora ostati za katoliškega dijaka, vstop v naša akademična društva.

Bolj ko prihaja naše ljudstvo do veljave, tem večjega vpliva bo katolištvo. Ljudstvo pa noče imeti uslužbencev, ki teptajo v blato verske ideale. To uvidevajo vsi rojaki. Bore se za kruh. Protikatoliški duh je mnogim zastrupil srce, ugrabil vero, na drugi strani pa vedo, da so tujci med ljudstvom, iz katerega so izšli. Smilijo se nam, zlasti ker čutimo v sebi harmonijo, po kateri hrepeni moderni svet.

Kdor je značajan izmed teh, bo ostal sebi zvest, če je razumen in npravno nepokvarjen, bo iskal vzroka nezadovoljnosti, razdrapanosti, iskal bo resnice in se vrnil.

Vsak pa ni značajan; slučaj, da je abiturijent nasprotnega mišljenja prosil radi podpor v naše društvo, nam ni več tuj. Lahko se zgodi, da je srce prazno in topo, a se ukloni razmeram in prisega na zastavo Križa. Življenje takega človeka, če ni popolnoma propal, mora biti nesrečno. Veseli obrazi tovarišev so mu zgovorna priča, da niso v naših vrstah zgolj hinavci. Navdušenje za verske ideale mu mora biti tuje, ga odbija, kolikorkrat sliši obsodbo iz ust tovarišev: ta duševna bol je hujša kot stradanje. »Političnih klerikalcev« in hinavcev se moramo v bodoče najbolj bati, onih, o katerih pravi Goethe:

»Manchen hält man für fett,
er ist nur geschwollen.«

Kdor misli vstopiti, naj si prej premisli, društvo pa mora biti oprezno, vpoštevajo naj oboji Demokritov rek, da je bolje prevdariti pred dejanjem kot pozneje. Da ohranimo snežnočist naš prapor, nismo

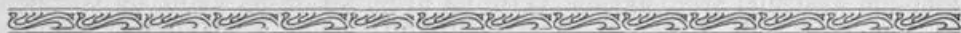
dolžni le ustanoviteljem in prvoboriteljem svoje struje, ne le lastni časti, ampak tudi ljudstvu. Iz naših vrst bo ljudstvo jemalo svoje uradnike v trdni zavesti, da se v nobenem slučaju ne prevarî.

Kdor išče stranskih namenov, temu moramo pokazati vrata brez obotavljanja.

Kdor si še ni na jasnem, mu gremo rade volje na roko s svetom, da ga opozarjamo na zmote, v katerih živi, mu kažemo poti, ki vodijo do cilja. A biti mora zaupen in potrpeti, ker za društvo ni, kdor še nima jasnih načel in odločne volje. Naša katoliška akademična društva niso zbirališča onih, ki šele iščejo svetovnega nazora. Mladi prijatelji! Taka zbirališča tudi radikalna društva niso, temveč so ognjišča za one, ki se hočejo dati pripraviti za protikatoliško svetovno naziranje.

Pač pa imajo naša katoliška akademična društva nalogo, da v članih, ki so prepričani, to prepričanje poglobe, izkristalizirajo njihove nazore o življenju in delovanju.

Vemo, da prihajajo med nas večina tovariši, o katerih bi bil vsak dvom krivičen. Ravno taki tovariši bodo društvu najmanj zamerili, ako je oprezno. Društvo sprejme onega, ki mu zaupa, s tem mu izroči samo sebe, svoj obstoj in napredek, zato mora pa dotičnega poznati, sicer je krivo samomora. Mladi tovariši! Za časa gostovanja v naših društvih se pripravljajte resno za vstop, vsestransko premotrite svoje naziranje, ker odločilen korak v vašem življenju bota sprejem, ko boste dali javno častno besedo, da vstopate zgolj iz katoliškega prepričanja.

J. Stenar:

Glasovi o značaju.

V novejšem času mnogo govore in pišejo o značaju. Vedno bolj prihajajo do prepričanja, da prava izobrazba ne obstoji v učenosti, ampak v dobri volji, v blagem značaju. Že naš Stritar je povdarjal poleg izobrazbe duha tudi izobrazbo srca. »Sursum corda« je bilo njegovo geslo.

Tudi najslavnejši pedagog naše dobe, profesor na vseučilišču v Zürichu, Foerster, jasno in odločno povdarja izobrazbo značaja, — zlasti pri mladini. Naj navedem par misli iz predavanja, ki ga je imel ta znameniti mož o vzgoji značaja 10. maja na Dunaju.

Moderna kultura, pravi Foerster, je izgubila svoje težišče in svojo vrednost, ker obsega samo materialnost, ne sega pa v človekovo notranjost, do njegovega srca, do njegovega značaja. Zato je treba moderne kulturne pridobitve prekrvasiti in poživiti s krščansko etiko in s krščansko vero; kajti vsak umski napredek je škodljiv, če ni združen z vzgojo volje in značaja. Najizdatnejši činitelj pri vzgoji volje in značaja pa je krščanska vera, ki daje s svojo vsebino volji moč in ki nam kaže nedosegljiv ideal

značaja — Kristusa. Temu idealu se tem bolj bližamo, čim bolj udeležimo geslo: »Stirb und werde!« Umiraj in živi! Umiraj svojim napakam, strastem, živi novemu, popolnejšemu človeku. Kroti strasti, zatajaj samega sebe. Če se znaš v odločilnem trenutku zatajiti, premagati svojo zložnost, udobnost, strast, si dobil zmago nad svojim življenjem. Pisateljica Marija pl. Ebner-Eschenbach pravi: »Die Herrschaft über den Augenblick ist die Herrschaft über das Leben«.

Vzgoja značaja bi morala biti prva naloga vsake šole, ljudske, srednje in visoke. Kajti vsako bitje, ki se imenuje »homo sapiens«, je najprej človek, potem šele dijak, visokošolec, pesnik, uradnik, učenjak itd. To se pravi: prva naloga vsakega človeka je vzgojiti si značaj, utrditi si voljo. K temu je pred vsem potrebno, da se otresemo tistega pogubnega tiranskega vpliva družbe, mode, socialnega miljéja. Roko na srce, prijatelji! Kdo še ni zatajil svojega boljšega prepričanja iz strahu pred družbo, v kateri je ravno bil. Dovolite mi vzgled: Iz šole gresta, poldne zvoni; če bi šel sam, bi se odkril, a ker gre z njim radikalec, se ne odkrije, sram ga je. Tega se mora otresti, kdor hoče biti značajan. Meniš li, da te bo oni spoštoval, če ti ne spoštuješ svojega prepričanja? Še en zgled tiranske mode: Dunajske dame nosijo klobuke, ki so vse prej kot lepi; pravo podobo o tem dobite, če si mislite na glavi dežnik brez ročaja ali pa košaro za krompir; ni lepo, ne praktično, ampak samo — moderno. Mos tyrannus. — Zlasti v šoli velja: Nasproti vplivu tovarišije utrdi in okrepi svojo lastno individualiteto, svojo lastno voljo.

Tako Foerster. Mnogo večjo vrednost dobe njegove besede, če pomislimo, da Foerster ni bil vedno veren kristjan. Vero v Kristusa in v krščanstvo je dobil, ko je na Nemškem, Angleškem in v Ameriki študiral življenje in socialno vprašanje. Tu je videl, da brez značaja, vzgojenega na podlagi krščanske vere, ni pravega napredka, ni sreče. Zato so Foersterjeve besede resnične, ker so iz življenja vzete.

Ko sem poslušal krasno Foersterjevo predavanje, sem se spomnil prizora, ki se je pred več nego štiristo leti vršil na pariškem vseučilišču — Sorbonne. Tu se snideta dva moža, hrepeneča po napredku in izobrazbi — Ignacij Lojolanski in plemič Franc Ksaverij. Ignacij, ki je bil že slišal o nadarjenem mladeniču, pozdravi plemiča z besedami: »Francisce, vince Te!« Takrat modra Frančišek ni razumel teh besedi v njihovem polnem obsegu, pač pa pozneje, ko je v Aziji prižigal tisočim luč krščanske vere in omike.

Kaj je torej značaj? Značaj je jasnost načel in zvestoba do njih. Načela nam daje razum, ožarjen z lučjo krščanskega razodetja; a teh načel se moramo tudi vstrajno, dosledno in brezobzirno držati. In tu je treba, da zastavimo svoje moči, ker tu je treba premagovanja; tu mora zastaviti naša volja. Zato pa pogumno na delo v svesti si besedi slovenskega pesnika, ki pravi:

»Volja naša največja je moč.«

J. Samsa :

Häckel in „Omladina“.

Naši radikalci žive zdaj v morečem strahu: Kaj, če dijaštvo neha verjeti na tisto umetno napravljeno nasprotje med vero in vedo, ki ga mi tako krepko poudarjamo. Katoliški in nekatoliški učenjaki-naravoslovci so si že zdavnaj na jasnem, da takega nsprotja ni; tudi vera v Häcklov monizem izginja, pojmi: darvinizem, descendenca, evolucija se vedno natančneje opredeljujejo in čistijo, razloček med hipotezo in dejstvom se vedno bolj poudarja, in ni daleč čas, ko se bo prvošolec smejal »Omladini«, če bo še veliko pisarila o nasprotju med katolicizmom in descendo. Zato pa na delo, dokler je čas, si mislijo prosvete in resnice željni radikalci. »Columniare audacter, semper aliquid haeret«. Zabavljajmo, izkrivljajmo dejstva; to vse pa v dobro premišljenem zistemu, seveda v takem, ki pelje vodo na naš mlin. Kajti, kaj naj potem započne »Omladina« in njen urednik, kadar ne bo več nasprotja med vero in vedo. Potem radikalnemu »teologu« Krivicu ne preostaja drugega kot da prične pisati o jezuitski moralni ali pa teološke traktate v duhu in slogu Suarczja ali celo samega Tomaža Akvinca.

Da se tej strašni prihodnosti izognejo, so začeli prati znanega Häckla. Mož je perila res potreben, a ne zamerite, prijatelji, vzeli ste pre-slabo žajfo. Aprilova številka »Omladine« brani na platnicah Häckla proti očitjanju, da je ponarejal »klišeje nekih embrijev«, in proti gonji, v kateri so se baje zlasti katoliki odlikovali. Izjava 46 učenjakov naj bi rešila Häcklu čast in dobro ime. Izjava se (po »Omladini«) glasi: »da oni (46 učenjakov) sicer ne odobravajo načina, kakor je Häckel v nekaterih slučajih shematiziral, da pa najostrejše obsojajo v interesu znanosti in svobodnega pouka oni boj, ki ga vodita Brass (ne Blass, kakor piše »Omladina«) in Kepler-Bund proti Häcklu.«

»Omladinin« referent mi bo dovolil, da pojasnim stvar glede »klišejev nekih embrijev« natančneje. — Häckel je postavil hipotezo: »Die Ontogenie ist die Philogenie des Menschen«. To se pravi: Tisti razvoj, po katerem je človek prišel od najnižjih vrst do sedanje popolnosti, se ponavija v embrionalnem (zametnem) razvoju vsakega posamnega človeka. To je gola hipoteza, za enkrat še nedokazana. Ni dokazano, da bi se bil človek razvil iz nižjih vrst. Kaj več o tem pri drugi priliki; za danes pribijem samo dejstvo, da more edino geologija in paleontologija biti kompetentna v tem vprašanju. Kaj pravi torej ta? Našli so že mnogo človeških ostankov iz prazgodovinske dobe, a ko so jih strokovnjaki preiskali, so dognali, da so ali popolnoma podobni današnjemu človeku, ali pa da so ti ostanki patološkega značaja in da torej ne morejo biti merodajni pri vprašanju o človekovem postanku. Svoj čas je mnogo prahu vzdignila najdba Holandca Duboisa na otoku Javi. Našel je gornji del lobanje in bedro. Mnenja o tem bitju so še danes različna; nekateri so brž oznanjali

svetu: »Smo že našli človekovega prednika; »*Pithecanthropus erectus*« mu je ime.« — Znanstveniki so molčali in — preiskovali. Profesor Volz je preiskal najdišče teh ostankov in dognal, da je istočasno z pitekantropom že živel človek in sicer tak, kakoršen je današnji. Znameniti fiziolog Virchow pa je preiskal lobanjo in dognal, da je patologična, nenormalna. Profesor Dennert pravi (*Unsere Welt*, I., str. 100.): »Tako je znanstvo pitekantropa kot človekovega prednika za vedno odslovilo«.

In taka je usoda vseh takozvanih človekovih »prednikov«; pa naj ga že imenujejo: neandertalski človek ali *homo heidelbergensis* ali kakorkoli. V najnovejšem času so našli v Corrèze na Francoskem človeški skelet, a zopet se je pokazalo, da je človek že znanega neandertalskega plemena. (*Unsere Welt*, I., str. 59.) Profesor Dennert pravi v že citirani reviji str. 101: »Na vsak način je dosedaj to-le dognana stvar: Danes ne vemo o živalskem pokoljenju človekovem nič gotovega.«

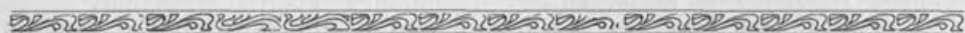
Vspričo tega dejstva človek ne vé ali bi se smejal ali jezil, ko bere v »Naših zapiskih« (VI., str. 45) — seveda brez dokaza ali navedbe vira: »Kdor bi dandanes še trdil, da nimamo direktnih dokazov za postanek človeka iz opičjih prednikov, bi s tem le pokazal, da ne pozna ali noče poznati neovržnih znanstvenih dejstev.« — »Omladina«, stopi z »Našimi zapiski« v znanstven konsorcij! —

Tudi ni dokazano, da je zametni razvoj človekov isti kot zametni razvoj nižjih živalskih vrst. A Häckel je moral to dokazati, če ne gre drugače pa po goljufiji.

Nimam navade delati kakor »Omladina«, ki nikdar ne citira vira, ki iz njega črpa, a pove tudi samo pol stavka, če ji druga polovica stavka ne hodi prav; — podobno je hotel nekdo iz sv. pisma dokazovati, da ni Boga, češ, saj je zapisano: »*Non est Deus*«, a ni hotel povedati, da je pred temi besedami zapisano: »*Dixit insipiens: Non est Deus.*« Zato moram — iz istega vira kot »Omladina«, samo da bom jaz pošteno povedal, kje sem to dobil — stvar izpopolniti. V že omenjeni reviji »*Unsere Welt*« v prilogi »*Kepplerbund*«, str. II., III. priobčuje Dennert sestavek: »*Das Ergebnis der Affäre Brass-Häckel*«. Kratko povzamem: Brass je spomladi lanskega leta v nekem predavanju dolžil Häckla, da je dal opičji zametek (embryo) natisniti s človeško glavo in človeški zametek z opičjo. Häckel je imenoval to trditev »vedoma drzno neresnico«. Brass je nato jeseni leta 1908. izdal svojo brošuro, v kateri Häcklu s slikami tistih zametkov, ki jih je Häckel potvarjal, dokazuje, da je ne samo to resnica, kar mu je prej očital, ampak da je tudi podobne slike drugih učenjakov potvarjal in jih deloma drugače imenoval — vse to, da bi lažje dokazal — na podlagi falzifikatov — svoj »biogenetični« zakon. Häckel je nato v silni ogorčenosti odgovoril z zmerjanjem, toda priznal, da je šest do osem odstotkov njegovih slik o embrijih res potvarjenih — v smislu Brassovih očitaj, »ker je treba luknje razvojne vrste spopolniti s hipotezami.« Sicer pa, pravi Häckel, dela to tudi na

stotine drugih učenjakov. Vnela se je časniška polemika; javnost je v obče Häckla obsojala, branil ga je seveda jenski »Monistenbund«, ki je Häcklovo delo, dočim je »Kepler-Bund« v »Münchener Allgemeine Zeitung« in v »Norddeutsche allg. Zeitung« stvarno zavračal Häcklove napade. In res se je dalo 46 učenjakov zapeljati od časniške polemike, da so dali omejneno izjavo. Kje je »Omladina« izvedela, da so se v tej gonji proti Häcklu odlikovali zlasti katoliki, mi ni znano, »Omladini« najbrž tudi ne. Pri »Kepler-Bundu« in pri reviji »Unsere Welt« so odločujoči faktorji protestantje. Toda, če je gonja proti Häcklu, kdo drugi more biti proti Häcklu, nego katoliki; tako si misli tetka »Omladina«, in tetka prikima: Dà, katoliki so bili.

Toda to je popolnoma postranska stvar, kdo je bil. Če me kdo dolži sleparije, ne vprašam: »Kaj si, čevljar ali krojač ali urednik »Omladine«?« — ampak pravim: »Dokaži!« Samo za to se gre, ali je res ali ni res. In tega si niti onih 46 učenjakov, ki jih »Omladina« rabi za žajfo pri Häcklovem umivanju, ni upalo zanikati; saj pravijo, »da oni ne odobravajo načina, kakor je Häckel v nekaterih slučajih shematiziral (kar je tu lep izraz za »sleparil«). Naj obsojajo boj, ki ga vodita Brass in Kepler-Bund proti njemu, to nas tu ne briga; gre se nam za to, zakaj se je pričel ta boj proti Häcklu.

J. Stenar:

Iz prijateljevih pisem.

5. januarja 190 . .

Dragi!

Počitnice pri koncu! Zopet po izvoženem tiru naprej. Čudno se mi zdi, da mi misli še sedaj silijo nazaj na počitnice, in če se prav spominjam, se mi je še po vsakih božičnih počitnicah tako godilo. V podobnem domotožnem razpoloženju je moral biti pesnik, ki je zapisal:

Weh dem, der fern von Eltern und Geschwistern
Ein einsam Leben führt.

Božične počitnice so res nekaj krasnega. Tu se ti odpre narodova duša, vsa njena mehkoča in pristrčnost, njena dovzetnost in sprejemljivost; neka iskrenost in tiha idealnost se izražata v preprostih božičnih navadah. Josip sicer pravi, da so to neumne vraže, ki jih je treba ljudstvu vzeti, če ga hočemo kdaj dvigniti iz duševnega spanja, a jaz mislim, da bi bilo škoda te lepe poezije, ki odseva o božičnem času z lic našega kmetiškega ljudstva. Toda vsaj tega ne bo nikdo tajil, da je v cerkvi mnogo poetičnega, saj je cerkveno bogoslužje, skoro bi rekel, kakor kaka drama. Samo čutiti je treba z ljudstvom, zanimati se za to, za kar se naši ljudje zanimajo in kmalu človek vidi, da je samo v ljudstvu prava poezija doma. Kdor preprostega ljudstva ne razume, ta nima srca, za svoj narod je izgubljen.

Božični večer mi kar ne gre iz spomina. V tako vzvišenem razpoloženju menda še nisem bil nikoli kakor ko sva šla k polnočnici. Pod nama snežno morje, kakor daleč seže oko, nad nama višnjevo nebo, ki je trepetalo veselega pričakovanja. Zdelo se mi je, da ves nebeški obzor poje: „Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis“. Ali ni to klic, ki edino zagotavlja srečo in zadovoljnost!

Res, božični večer je večer veličastne, vzvišene poezije. Veš, včeraj sem bil pa naravnost ogorčen, ko nam je dal profesor slovenščine dve nalogi na izbiro: 1. Božična mitologija na kmetih; 2. Božično veselje v mestu. Josip je vzel prvo, jaz pa drugo, dasi ne vem čisto nič o mestnem božičnem veselju. Če bo zadostno, bom vesel; nazadnje mi je pa tudi vseeno. Ivan me tolaži, češ, da me beseda mitologija ne sme žaliti, ker jo je profesor vzel bolj v indiferentnem zmislu, morda v pomenu: šege in navade. Namesto besede „poezija“ ali „veselje“ pa ti rabi besedo, iz katere se takoj spozna, da ne razume več kmetiškega ljudstva, dasi je morda sam iz kmetiške hiše doma.

Prijatelj, ali se ti ne zdi, da je to naš največji narodni greh, da se naša inteligenca odtujaše kmetiškemu ljudstvu, da ne čuti ž njim, da ga ne razume?

Pa dovolj za danes!

18. januarja 1909.

Danes sem bil z Josipom v »Narodni čitalnici«. Bral sem Cankarjeve »Vinjete«. Josip je silno navdušen za Cankarja. Ko sva se vračala domov, se je razvil med nama ta-le zanimiv dvogovor. Ivan: »Veš, pri nas je on še največ resnice povedal; vse drugo je hinavščina in laž, oblečena v belo obleko, kot pobeljeni grobovi, zakrita za puhle fraze. Le prebiraj ga in videl boš, koliko resnice pove ena sama njegova povest.« Jaz: »Tudi meni ugaja Cankarjev slog zelo, a da bi bilo toliko resnice v njem, se mi zdi vendar malo pretirano. Saj takih ljudi menda vendar nikjer ne najdeš, kakoršni so Cankarjevi junaki.« — Prijatelj: »Ti Cankarja ne razumeš; on je satirik, torej ga ne smeš razumeti dobesedno. V teh karikaturah, ki jih tako mojstrsko opisuje, biča naše politične in literarne razmere.« — »Ne tajim, da je v Cankarjevih spisih mnogo satiričnega, skoro bi rekel, ciničnega, a vseh njegovih spisov, mislim, da vendar ni mogoče tako umevati.« — »Ti misliš na tiste njegove povesti, ki jih je izdala Matica v Knezovi in Zabavni knjižnici?« — »Da, kaj sodiš o njih?« — »Kakor o drugih.« — »Jaz jih smatram za najboljše. Tu vsaj skuša Cankar življenje tako slikati, kakor ga on pojmuje; po mojih mislih je pa v tem pojmovanju zelo osamljen. Da bi bili taki ljudje, kakoršne on opisuje, res idealni predstavniki sveta in življenja, bi bilo vendar žalostno na svetu. Cankarjevi junaki so bolni izrodki človeške družbe.« — »Ha, ha, prijatelj,« mi odgovori Josip, »ti si naiven. Cankarju še na misel ne pride, da bi opisoval idealne predstavnike sveta in življenja, kakor ti praviš. On opisuje to, kar je njemu najbolj sorodnega, kar najde nek odmev v njegovi duši in naj bo potem to idealno ali

pa ne.« — »Josip, to je zelo dvomljiva hvala, za katero bi se Ti Cankar lepo zahvalil. Nekaj privlačnega ima ta pisatelj res; a jaz imam, kadar ga berem, vedno tak vtis, da se norčuje iz bravcev in sploh iz vse slovenske javnosti. Če napiše kaj za »Dom in Svet«, se res to tako lepo bere, kakor bi bil to napisal najpobožnejši duhovnik; kar izda v Matičnih knjigah, zajemlje že iz veliko globljih nižin življenja. Kar mu pa Schwentner ali Kleinmayer založi, o tem sploh ni, da bi govoril. Kaj praviš Ti k temu?« — »Krutost naših socialnih razmer, nič drugega. Umetnost gre za kruhom; to so morali okušati še vsi veliki umetniki. Prepričan sem, da se bo tudi nad Cankarjem spolnilo, kar pravi pesnik: Bila od nekdanj je taka usoda — zaslužnih nam mož, — Da jim slovelo ime, ko jih zagrnil je grob.« — »Ali našeš Ti res kaj velikih idej v Cankarju?« — »Gotovo, Ti ne?« — »Nič kaj posebnega. Če primerjam druge pisatelje — naše ali pa tudi tujih narodov — se mi zdi Cankar majhen. Jaz ne morem najti v njem globokih idej, recimo splošno človeških, velikih duševnih problemov. Še manj pa najdem v njem lepih idej.« — »Kaj pa imenuješ lepo?« — »Na to vprašanje Ti res težko odgovorim; zdi se mi, da je lažje čutiti, nego odgovoriti, kaj je lepo. Lepo bi jaz imenoval to, kar človeka dviga v neke idealne sfere, blaži, kar ga dela nekako zadovoljnega, srečnega. In tega pri Cankarju pogrešam.« — »Priatelj, Ti si idealist. Cankar in naša nova literarna struja pa sta pristaša realizma. Realistu je pa lepo vse, kar biva, in vse, tudi grdo, opisuje z isto natančnostjo in ljubeznijo. To pa delajo vsi leposlovci.« — »To je že res, vsaj deloma; pa je vendar velik razloček med tem, kako ta ali oni opisuje to, kar imenujemo navadni ljudje grdo, bodi že fizično ali moralno grdo. Tudi Homer opisuje grdega Terzita, pa tako, da se mu Grki nazadnje smejejo, ko vidijo, kako se njegova širokoustnost konča z jokom pred Odisejem. Kdor to bere, ima prijeten čut: »Prav se mu godi, dobil je zaslužen plačilo.« Cankar bi bil napravil Terzita za voditelja naše najmočnejše politične stranke in tako iz življenja napravil karikaturu. Karikatura pa menda ni umetnost?« — »Kje si se pa Ti navzel teh nazorov?« — »Bral sem Stritarjeva »Kritična pisma« pa »Rimski Katolik«. — »Rimski Katolik«? Ta list je preveč klerikalen; jaz ga sicer še nisem bral, a slišal sem tako.« — »Beri ga, da boš mogel sam soditi; jaz mislim, kolikor dokaže, se mu sme verjeti.« — »Morda si ga prihodnjič izposodim v knjižnici. Zdrav!«

Ko sva se ločila, mi je bilo popolnoma jasno, da se v Josipovi notranjosti vrši nek duševni proces, ki bo razdril najino prijateljstvo, ki mu je trdna podlaga samo enakost mišljenja in čutenja. Žal mi je za Josipom. Ali si vidva kaj dopisujeta? Včasih sta bila prijatelja. Kaj pa pri Vas?

Carissime!

16. februarja 1909.

Spričevalo ne bo nič kaj zadovoljilo mojih domačih. Za rede mi končno še ni toliko, ampak z domačimi ne maram priti navskriž; razlagati jim, da sem se pečal z drugimi, tudi potrebnimi stvarmi, pa zopet ne

kaže. Nekaj v zagovor pa treba vendar zapisati. Ko bi človek veroval v Muze, bi vzdihnil s Homerom:

*Ἐσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι, —
ὁμείζ δὲ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴσατε τε πάντα, —*

Pa bo že tako! Samo to se mi čudno zdi, kako morejo drugi dijaki shajati z domačimi, ko jim pri vsaki priliki nasprotujejo in se jih celo sramujejo. Res da so kmetiški starši priprosti ljudje, ki si še predstavljati ne morejo, česa se mi vsega učimo, ampak starši so le. In nazadnje — če prav premislim, nisem še za nikamor s svojo učenostjo. Kmetiški ljudje je ne potrebujejo, a so vajeni v drugih poslih življenja, in zato niso nič manj vredni. Nerazumljivo se mi je zdelo, zakaj se dijak kot v zadregi ozira okrog sebe, kadar mora iti s starši po mestnih ulicah.

Pri dijaških shodih se vedno toliko govori o narodnosti in o ljubezni do naroda; ne vem, kje naj se pravzaprav ta ljubezen do naroda prej začne, če ne pri domačih.

Danes sem bil popolnoma nepripravljen za latinsko nalogo; res da sem malo spal — tri četrt na dvanajst sem domov prišel — a da sem inogel biti tako raztresen! »Ut« s konjunktivom plusquamperfecti!? Kaj takega še v drugi šoli nisem naredil.

Včeraj smo imeli sestanek v malem salonu »Narodne čitalnice«. Predaval je visokošolec Ojnik o moderni poeziji: moderno strujo je obsojal, ker je dekadentna, hipersecesionistična. Kot tip modernega pesništva je podal — seveda v splošno zabavo — ta-le vzorec:

Minka, —————
————— pumf.

Moderni nimajo nič misli, jezik so sicer dvignili na neverjetno višino, a njihove ideje so daleč pod njim. V njihovih proizvodih ni poleta, ni tiste gorkote, ki je lastna pravemu pesniku, ni tistega, kar človeka uspava v neke prijetne sanje. Pravi, da se nam že ometajo boljši časi; nekaj mladih pesnikov kaže krepke moči, v najnovejši struji se že kaže življenje in veselje. Prihodnjik bo predaval o Gregorčiču. Stvar mi sama na sebi zelo ugaja, ko bi se le ti sestanki malo prej pričeli in ne šele ob osmih. Čudim se, da mi tako dolgo ne odpišeš. Da si mi zdrav!

V Prago!

I.

Ko vidi potnik na ladji, da ni druge rešitve in pomoči, skoči v valovje in izroči svoje življenje neznani usodi: rešitev ali pogin mu zeva pred plahim pogledom.

Tak potnik je tudi abiturijent po končani maturi. Dajo mu izpričevalo zrelosti, vse mu šepče, da je zrel za življenje. Sam si je zasnoval vsebino tega življenja; pred sabo vidi vse mnogokrat presanjane ideale v najkrasnejših barvah. Le za njimi, saj si zrel! — —

Ko se odpravi na pot, vidi, kako se mu slike vedno bolj oddaljujejo; mnoge se spreminjajo, ginevajo, temnevajo. Pot do njih je dolga, neznana, pelje čez neznane pokrajine, tuja mesta, tuje narode! — — Kam?

Ne bi rad bil še enkrat na tem težkem razpotju. Toliko nad in obupa, toliko pričakovani in razočarani, toliko veselja in žalosti vsebuje malokatera ali nobena doba človekovega razvoja.

Toda vse te izpremembe, nagle in težke, se nekako pretrpe, če vidi človek le nekoliko uresničenja zasnovanih misli, če se vidi le nekoliko bližje onemu svetu, zamišljenemu v mlajših dneh, če čuti ob strani ramo ob rami sobojevnike za iste misli in težnje. Če pa ni ne enega ne drugega, godi se mu kot cvetki, ki je prišla prezgodaj ali prepozno na svet — —

Praga in slovenski dijak, Praga — Ljubljana, Čehi — Slovenci! Ali se še spodobi kaj izpregovoriti o tej oguljeni suknji, saj se je o tem že toliko in toliko pisarilo. Oguljena suknja je, ki jo češki dijak odlaga, ali se je pa tako privadi, da se ne more ločiti od nje, — slovenski dijak pa oblači nase kot vzor-odelo bodočega slovenskega dijaka. Ne ogleda te suknje, kaka je. Češka je, in to popolnoma zadostuje! Kar je češko, to mora biti tudi slovensko in basta! Čehi so vse, Slovenci nič; da bodo Slovenci kaj postali, moramo jih čehizirati!

Tako gleda doslej slovensko dijaštvo na Prago, ki jo poseča in tako toplo priporoča. Značilno je najbolj vprašanje, ki ga stavi slovensko dijaštvo na one, ki se vrnejo v Prago s počitnic: »No, kaj pa Slovenci? Ali sploh še kaj žive, ali še nič?« Prav kakor kmet, ki vpraša soseda: »No, so se tvoji voli kaj popravili od zadnjega semnja? . . .«

Slovenski dijak pride v Prago — če se namreč v njo vživi, kar je pa razmeroma mali odstotek, v čisto drugi milieu, v drugo ozračje, pod drugo solnce. In ta zrak je tako različen od domačega, da prišleca popolnoma omami, da ga izpremeni, predrugači. Domači dosedanji zrak postane za nič, ne more več dajati zadosti hrane svojemu sinu. Le kar je češko, to velja, in sicer zato, ker je češko.

Sprememba vpliva na razvoj dobro. Nov zrak daje novih snovi, nov milieu novih misli, nov kraj novo domišljijo, novo inicijativo. Zato vpliva univerza v tujini tako dobro na slovenskega inteligenta (če se namreč vžije v novi duh), česar ne bo mogla domača univerza nikdar doseči in kar bo Slovence že po njihovi naravi in nagonu vedno gnalo v tujino. Toda prvo načelo vzgoje in vsakega razvoja sploh, zlasti mladega, je — kontinuiteta. Modra vzgoja mora nanizati na pridobljeno, ne pometati z vsem dosedanjim; spoštovati domače, opazovati tuje; ljubiti domače, presojsati tuje. Temeljno je predvsem: motriti s kritičnim očesom!

Kdor vedno dosedanje ruši, ne bo nikoli ničesar sezidal; kdor vedno izposojuje, ne bo nikoli imel s čim gospodariti. Vzgoja ne pozna prehodov, razvoj ne skokov. Kontinuiteta!

Ko zapušča dijak srednjo šolo, se zdi sam sebi tako trden v svojih načelih, tako zvest zasnovanim idealom, da se mu skoraj nemogoče zdi, kdaj od njih kreniti, zaiti. In zato se mu zdi vedno neumestno, ako mu kdo reče: »Pojdi tja, kjer najdeš somišljenike.« Misli si: če nisem sam dosti trden v svojih načelih, sam v sebi, me nobeno društvo ne zdrži. To se sicer lepo sliši, toda pozabi se pri tem na rani razvoj: drevesce se nagne za kolom, ki je nanj privezano.

Toraj pojdimo tja, kjer najdemo svojece!

Tam pa, kjer jih ni?

Pa še ustanovimo svoje ognjišče! Kaj ne? Toda vprašanje je, ali bi prospevalo in rodilo sad? Ali bi povrnilo ves trud? Ali je ugodna zemlja in zrak?

Ko se je ustanavljala »Liga« češkega dijaštva, stražiti so jo morali bajoneti; in še tem se je komaj posrečilo, ohraniti varnost zdravja in življenja katoliško mislečih akademikov. Pri inauguraciji rektorja Kreštala, prof. teolog. fakultete, so bili oni dijaki in bogoslovci, ki so ostali v dvorani vkljub besnim krikom podivjanih masarikovcev, naj se odstranijo, v nemali nevarnosti, ko so zapuščali dvorano po končani slavnosti. Skrčene pesti, dvignjene palice in huronsko zasmehovanje je grozilo vsem. Učinek podivjane strasti je bil grozen. Nepozaben prizor! Profesor Drtina se je pri tem sam sramoval svojih gojencev in učencev ter jim takoj očital, da so izgubili še ono malo troho človeške dostojnosti . . .

Kdor je videl ta dva prizora, je dobil lahko pojem, kaj je radikalno masarikovsko dijaštvo. Tako podivjanih ljudi ni videti niti na socialno-demokraškem volivnem shodu . . .

Tukaj ne vlada boj načel, boj razuma; tu odloča slepa strast. Stoj v tem in takem boju na tej ali oni strani, dobrega vpliva ne boš čutil. Če si še tako idealen, nizki nasprotnik te bo nehote umazal in oškropil . . . Pri našem idealnem fantu naj odloča razum in volja, pamet in dostojnost. Tega si ne dajmo odvzeti; zato raje proč od nizkega nasprotnika, dokler se sam ne začne sramovati svoje nizkosti ter se ne stregni.

Toliko glede dijaškega milieua v Pragi.

O značaju češkega naroda se je pa že dosti pisalo in govorilo, deloma tudi objektivno. Dobra je pri njem tista vstrajnost, resnost, marljivost, jeklena volja. Tega se dijak res nekoliko privadi, če se globoko vživi in vrije med češki živelj. Na drugi strani pa hladni realizem! Ne le Masaryk in njegovi, vsi Čehi so hladni in premišljeni računarji. Kjer bo šlo, tam pošljemo še ogenj navdušenja, tam naj govori še srce, kajti i to je pri mnogih potrebno. Zato le imponantno, pa tudi kolikor mogoče, pristržno. Kjer pa ne gre, pa z bogom! Znamenite so besede, ki jih je izpregovoril neki češki inženir napram Slovencem: »Glejte, da boste vi bogati; mi bomo skrbeli, da bomo mi bogati, tako se bomo vsi radi imeli! . . .«

Kako to vpliva na mehko mladeničevo dušo, ki sanja prijetne slovansko vzajemne sanje, predstavljajte si sami.

Mesto in meščani. Oboje svetovno znano, ki vabi vsako leto tisoče in ob boljših prilikah milijone tujcev k sebi. Mesto krasno in romantično, družba vabljava in mikavna (lov na naše dijake še huji kot drugod!), življenje mnogo ceneje, kot na Dunaju. Res same sirene; kogar te sirene mikajo, na gre tja! Pomni pa naj, kam taka sirena zvabi, saj ima dosti exemplov, ne le iz Prage: import tujk . . .

Slednjič: šola. Pa to je skoraj povsod isto: šola je šola. Pravijo, da je ta ali oni profesor tako imeniten. Pa dijak prav, malokdaj o tem kaj čuti; navadno več govori. Mnogo pomaga, če so profesorji napram dijaštvu prijazni in mu pomagajo s privatnim svetom in vodstvom. To je v Pragi. Je pa tudi povsod drugod! Treba pokazati le zanimanje in resno voljo.

Pražan.

II.

Ali Praga ali Krakov? Ta alternativa se med slovenskim dijaštvom vedno bolj naglaša, a rešena še ni. Radikalno in liberalno dijaštvo je izključno za Prago. Kako stališče naj zavzame napram temu slovensko

katoliško-narodno dijaštvo? Pred vsem moramo konstatirati, da so v Pragi za katoliško-narodno dijaštvo si no neugodna tla. To je skušil in občutil vsakdo, ki je le nekaj časa študiral v Pragi in je tamošnje razmere res študiral in kritično opazoval. Žalibog je malo takih dijakov, ki bi imeli toliko samostojnega in kritičnega duha, da bi znali ločiti luč in senco. Mlad človek je mehek in podvržen zunanjim vtisom, vplivu razmer, v katerih živi, zlasti tedaj, ako nima več tovarišev, s katerimi bi ga družila mogočna vez stalnoveljavnih etičnih načel. Marsikaj je navidez lepo, jedro pa je dostikrat gnilo, puhla fraza.

Ime »katoličan« je v Pragi tako zasramovano, kakor v nobenem drugem mestu v Avstriji. Češka meščanska družba je skozinskoz prepojena s protikrščanskim duhom, češka inteligenca je vzgojena izključno v Masarykovem skepticizmu, ki nujno pelje v verski nihilizem. Odtod ona verska, moralna, kulturna in politična kriza, v kateri se nahaja sedaj ves češki narod. Odtod ona razjeda oča nezadovoljnost, ki se vedno bolj pojavlja med češko mladino in ki ubija vsak višji idealnejši duševni polet. Odtod vedno naraščajoče število samoumorov med češko inteligenco, zlasti med dijaštvom. Milieu češke družbe ni zdrav, vsaj za tistega ne, ki še kuličkaj resno misli o veri, posmrtnem življenju in o Bogu. Slovenski katoliški dijak se ne more dobro počutiti v takem ozračju, zlasti tedaj ne, ako je osamljen, ako nima enakomislečih slovenskih tovarišev. Terorizem od nasprotne strani je velikanski, zato se moramo le čuditi, da se vkljub takim razmeram najdejo dijaki, ki ohranijo samostojnost in se nočejo ukloniti vabečim sirenskimi glasovom. Kako hud je terorizem na češki univerzi, vidimo iz tega, da n. pr. sedanji minister dr. Bráf, profesor narodnega gospodarstva, lansko leto ni hotel sprejeti rektorata, akoravno je bil soglasno izvoljen. Zakaj je odklonil to dostojanstvo, je pojasnil v daljšem pismu, v katerem ravno omenja ta terorizem češkega dijaštva. Dr. Bráf je Staročeh. Kaj se šele godi s profesorji in dijaki, ki pripadajo katoliškonarodni stranki! To ni izobrazba, to ni tista tako slavljena češka kultura, to je popolna družabna anarhija. Češki narod je prišel do neke mrtve točke, odkoder je mogoč samo en izhod: Nazaj h krščanstvu. Etično prerojenje vse češke družbe v Kristusovem duhu! Najnovejši politični položaj v češkem narodu, razkosanost v brezštevilne stranke in strančice, popoln bankerot v kardinalnih etičnih in verskih vprašanjih, vse to jasno kaže, kam zaide narod, ako vrže od sebe versko idejo. Čehov ne družijo več verska ideja, ne družijo jih pa tudi več niti narodna ideja. V najbolj slovanskem mestu, v Pragi, se vedno bolj širi internacionalizem, kozmopolitizem in anarhizem. Značilno je, da so iz slovanske Prage izšli prvi slovanski anarhisti. Med češkim dijaštvom vedno bolj raste število socijalističnega in anarhističnega dijaštva. V ta milieu češke družbe ne svetujemo iti nobenemu resnomislečemu slovenskemu dijaku.

Razume se, da se med Čehi lahko tudi veliko naučimo, zlasti v gospodarskih in narodnoobrambnih vprašanjih. A treba je res študirati. Koliko pa je slovenskih dijakov, ki bi res kaj študirali! Dosti je takih, ki so tri do štiri leta v Pragi, pa ne znajo niti dobro češki. Čehi so napram Slovencem res dostikrat prijazni, ljubeznivi, a te ljubeznivosti ne smemo izrabljati. Praga ne sme postati nekak refugium za tiste, ki hočejo narediti izpite, če jih drugje ne morejo. Proti temu moramo odločno protestirati, kajti na tak način se ugledu slovenskega dijaštva le škoduje. Seveda, če nam kdo pove resnico, nas to boli. Hvala Bogu, tudi mej češkimi profesorji jih je nekaj, ki v tem oziru drugače mislijo, kot večina tamošnje

slovenskega dijaštva. »Privilegium Slovincianum«¹ in podobne reči, ki jih slišimo od čeških kolegov, nas tudi pečejo. A dostikrat je to očitiranje opravičeno. Naj se vsak slovenski dijak zaveda svojih dolžnosti, naj se uči od čeških dijakov vztrajnosti v delu, potem bomo lahko taka očitanja zavrnil, prej ne.

Kdor hoče spoznati češke razmere, naj gre za eno leto v Prago k vojakom. Sicer se pa lahko češčine priučimo tudi na Dunaju in s privatnim študijem. Slovanstvo moramo pojmovati v pravem pomenu; seznaniti se moramo s kulturnimi in gospodarskimi razmerami svojih slovanskih bratov in to, kar smo se pri njih naučili, moramo prilagoditi našim narodnim razmeram. Šele tedaj bomo res slovansko čutili, mislili in delali. Da bi pa razmere enega naroda kar kopirali in jih brez vsake kritike in izbire prenesli na slovenska tla, to ne gre. Mi smo tudi narod, mi tudi hočemo pokazati in razviti svojo narodno individualnost. Razvoj slovenskega naroda se nikakor ne more primerjati razvoju češkega naroda. Nasprotno! Vsa zgodovina, naša naravna lega in jezikovna sorodnost nam kaže, da smo najprej navezani na Hrvate in na ostale Jugoslovane. To je dobro spoznal tudi dr. Ilešič. Od Čehov se moremo sicer učiti, s Hrvati pa smo združeni, da skupaj delamo in zidamo svojo narodno kulturo, ki je hkrati jugoslovanska kultura. Mi Jugoslovani moramo stremeti za tem, da ustvarimo ne le kulturno, gospodarsko, ampak tudi politično mogočno celoto. Podlaga naši politični organizaciji pa mora biti kulturna in gospodarska enota. Kakor smo Jugoslovani pravzaprav le eno pleme, ravnotako moramo biti tudi kulturno, gospodarsko in politično zedinjeni. Najprej se moramo torej seznaniti s Hrvati, šele potem z drugimi Slovani. Vsak slovanski inteligent bi moral znati vse večje slovanske jezike. To je predpogoj praktične slovanske vzajemnosti. Toda upoštevajmo tudi, kar je rekel Hawliček: Najprej Čeh, potem Slovan! Mi pa rečemo: Najprej Slovenec, potem Slovan!

Ker pa v sedanjih razmerah ne moremo študirati v Zagrebu, mora katoliško-narodno dijaštvo iskati stikov z drugim večjim slovanskim narodom, ki mu je zlasti v verskem oziru mnogo bližji ko Čehi. In to so Poljaki. Akoravno nam Poljaki, kar se tiče politike, niso vedno simpatični, vendar se od njihove historične kulture še veliko naučimo. Poljaki so vohče pri nas pre malo znani. Proti Poljakom imamo razne predsodke, ki pa dostikrat niso umestni. Kaj čuda, da se zaradi tega Poljaki obračajo od nas. Podajmo tudi Poljakom bratsko roko in prepričani smo, da jih pridobimo za slovansko stvar, ako se bomo sami bolj zanimali za nje. Zapustimo že vendar enkrat svoje neumno negativno stališče napram Poljakom, približajmo se jim, spoznavajmo njihove narodne in kulturne razmere. S tem bomo tudi Slovincem največ koristili, ako bomo istočasno posredovali našemu narodu ne samo češke, ampak tudi poljske kulturne pridobitve. To je praktično slovanstvo.

A. V.

¹ Slovinci smejo tudi na češki univerzi delati izpite v nemškem jeziku, kar jim je v potuho, ker se potem sploh ne brigajo zato, da bi se priučili češčini. Op. ur.

Josip Stuller (Krakov):

Krakov in — slovensko dijaštvo!

Od časa septemberskih dogodkov v Ljubljani, novemberskih in decemberskih 1908 na Dunaju in v Gradcu, je slovensko akademično dijaštvo prišlo do dveh važnih izpoznanj.

Dogodki v Ljubljani so se nam jasno pokazali, kako kruto vlada še nad nami ne toliko nemška kultura, ampak politična nadvlada s pomočjo bajonetov in pušk. Barbarski nastop nemškega dijaštva s profesorji vred na vseučiliščih v Gradcu in na Dunaju pa nas je prepričal, da je naše daljše »gostovanje« v nemških vseučilišnih mestih — nemogoče! Odločni nastop Italijanov, izvojevati si lastno vseučilišče, če ne drugače, z revoluciji v roki, pa je povzročil, da je naše dijaštvo izprevidelo, da je bilo v agitaciji za slovensko vseučilišče dosedaj preskromno, in da je treba Nemcem in vladi pokazati ostrejšo zobe, če hočemo kaj doseči! Iz teh dveh motivov so vrgli med dijaštvo dve paroli: 1. Proč od Nemcev — pojdimo k Slovanom. 2. V Gradec — kdor hoče postati narodni mučenik! Prisilimo Nemce z enako ostrimi sredstvi kot Italijani, da se udajo!

Naše glavno načelo mora torej ostati: Proč od Nemcev — pojdimo k Slovanom! — Toda kam? V Prago? V Krakov? V Lvov? — to je vprašanje!

Dasi se je približno že eno leto agitiralo za poljska vseučilišča med Slovenci — se je vendar v prvi vrsti naglašalo: **K r a k o v**. In to je popolnoma prav! Lvov ni samo že veliko preoddaljen za nas, ampak tudi tamošnji kritični položaj radi poljsko-rusinskega spora bi gotovo Slovincem zelo otežkočil gostovanje v domu prepira in boja! Poleg tega moram upoštevati, da štejem za enkrat še samo stotine in ne tisočev akademikov, in nam preveliko cepljenje sil gotovo škoduje na intenzivnosti boja! Zato se, kar se tiče Lvova, popolnoma strinjam z »Omladino«, ki v majevi številki v odgovoru na poziv poljskih akademikov pravi, »da ne moremo in ne smemo slediti pozivu bratov Poljakov« in dovoljuje samo »pojedincem« zapisati se na poljska vseučilišča!

Ne tako glede Krakova! Glede Krakova ne smemo čakati, da se kakemu poedincu poljubi iti k Poljakom v goste, ampak moramo skrbeti zato, da vzdržujemo Slovenci tu vsaj »četo« 30—40 slovenskih akademikov, naj si bodo že prepričanja kakoršnega hočejo!

Predno to utemeljim, hočem na kratko pogledati v zgodovino agitacije za slovensko vseučilišče, zlasti z ozirom na alternativo Praga-Krakov.

Resnica je, da je parola: Vsi v Prago! izšla iz krogov radikalnega dijaštva. Resnica je ravno tako, da za Krakov agitirajo predvsem katoliško-narodni dijaki z inteligenco vred. Ker pri nas v domovini predsodkov nosi Krakov epiteton ornans »konservativni«, Praga pa »svobodomiselna«, je iz teh naziranj nastalo najprej vzajemno koketovanje, ker se je od časa do časa zamenjalo v neznačajno predbacivanje in sumničenje radikalnega in katoliško-narodnega dijaštva! — Radikalci se z ironičnim smehom obračajo od katoliško-narodnih, češ: »Ha, to ste možje! Bojite se Prage! Bojite se, da ne bi posvetil žarek »luči« v Vašo »temo«. Mi že vemo, zakaj silite v Krakov in čemu se obračate proč od Prage! Ako hočete vi težišče slovenskega vseučiliškega vprašanja prenesti v Krakov, Vas vodijo pri tem ne samo idealni, ampak v prvi vrsti sebično-strankarski motivi!«

Isto očita pisatelj članka v »Zori« št. 5 »Radikalci vsi na krov«, radikalcem glede Prage.

Tovariši, meni se zdi take vrste agitacija in tako argumentiranje, delo malih ljudi in v veliki meri neznačajno. »Lebhaftes Fragen nach der Ursache sind schädlich,« pravi Goethe. »Mož značaj ne išče — niti v politiki — postranskih namenov in tendenc — ampak samo preiskuje razloge in dokaze kot take.« — pravi dr. Krek. Šele ako bi take tendence stopile očitno na prvo mesto kot »spiritus movens« vsega dela — jih treba odločno

obsojati! Tako pa se vprašujemo: cui bono? Čemu umetno ustvarjati pre-judikate? Če nikjer, je tako ravnanje gotovo škodljivo v boju za sloven-sko vseučilišče! Dejstvo je, da so radikalci prej prišli v stik s Čehi kot katoliško-narodni dijakci, dejstvo je, da so katoliško-narodni prej začeli proučevati poljske dežele in prej navezali prijateljske odnošaje s Poljaki kot radikalni! — Iz kakšnih motivov in namenov, to nikogar nič ne briga! Če so šli radikalci radi tega v Prago, ker so slišali toliko o njeni »svobodo-miselnosti« — dobro! Dobro tudi, če bi bil edini vzrok, iz katerega silijo hotelsko-narodni v Krakov, dejstvo, da velja Poljska za eminentno katoliško!

To so lahko motivi enih in drugih, toda čemu sklepati iz tega takoj praktične konsekvence, čemu gledati predstavo za kulisami, mesto na sceni? — Kakšna je Praga in kakšen Krakov, o tem ima pravico soditi le tisti, ki jih je na mestu študiral.

Zato se mi zdi popolnoma neutemeljeno očitiranje radikalcev (»Omla-dina št. 2): »Naši katoliško-narodni kolegi so imeli dolgo nekak strah pred napredno in svobodomiselno Prago; no počasi se tega strahu, ki so ga jim vcepili menda njihovi mecenaši od S. L. S. v »Slovincu«, ki vedno svari pred »brezbožniki« Masařykom, Drtino, Krejčem itd., otresajo in v »Zori« že celo obetajo, da pridejo prihodnje leto tudi sem gori v Prago.«

Presneto bi morala cela organizacija katoliško-narodnega dijaštva stati na slabih nogah, ako bi iz strahu pred »lučjo svobodomiselnosti« ne upala poslati odnošne reprezentacije tudi v Prago! Ako bi se katoliško-narodno dijaštvo iz samega strahu, da v Pragi, če ne vsi, pa vsaj večina članov »uskoči« v svobodomiselni tabor, obračalo od Prage, potem je boljše, da takoj razpusti vsa svoja društva, ker vsa njena stavba bi stala na pesku in člani na glinastih nogah.

Ne bojte se! Preiskušnje v svobodomiselnem ognju se katoliško-narodno dijaštvo ne boji prav nič!

In pri vsem tem ni niti Praga taka trdnjava »framasonov in radi-kalnih svobodomiselcev« in ne Krakov »gnexdo ultramontancev in črnih klerikalcev«, kot si to predstavlja inteligent malomestnega kalibra!

Toda nazaj k našemu predmetu. Slika, ki vam jo podajam, je čisto objektivna.

Krakov je mesto, ki šteje 106.000, Praga nad 600.000 prebivalcev! Dasi je Krakov zibelka in središče poljske kulture in ima okolico zname-nitih vsakovrstnih kulturnih inštitutov, in nosi po pravici epiteton »hram modric, in sedež poljskih učenjakov, literatov in umetnikov«, vendar ni dvoma, da se s Prago ne da v tem oziru postaviti na enako mesto. In dasi ima Krakov množico bogatih zbirk, da omenim samo vseučiliščno knjiž-nico, ki je v Avstriji prva za dunajsko, vendar so te tehnično tako slabo urejene, da je že sedaj, ko šteje vseučilišče 3000 slušateljev, pristop do »virov« znanosti in umetnosti, neizrečeno otežkočen!

Dalje moramo upoštevati, da so se Čehi že popolnoma privadili dej-stva, da Slovenci delajo izpite v pretežni večini v nemščini! Tudi v Krakovu je to mogoče, vendar vsekakor novost in po svojem dosedanem prepričanju in izkušnje vem, da bi se v Krakovu to ne godilo tako meni nič tebi nič »braz predsodkov«. Ker pa se poljski učenjaki v svojem znanstvenem raziskavanju naslanjajo predvsem na Francoze in Angleže, da a limine odvrnejo mnenje, kakor da bi stali pod vplivom nemškega učenega sveta, je mogoče računati na uspešne študije le takrat, ako slušatelj ne sedi doma in se uči

iz nemških knjig — predavanja pa ne sliši nobenega! Zato je prvi pogoj dobrih uspehov — znanje poljščine!

Poleg teh razlogov — pa govori proti Krakovu in za Prago v prvi vrsti materijelno vprašanje — za Slovence eminentno važno!

Stavim vprašanje, kje najde lažje vsakdo svoj »brlog«, v mestu z 100.000, ali v onem z 600.000 prebivalci? Gotovo v zadnjem!

Upoštevati moramo poleg te splošne resnice, dejstvo, da je prebivalstvo Krakova l. 1905. hipno poskočilo za celih 25.000, vsled napliva Poljakov-ubežnikov izpod »ruske knute« in dalje, da se Krakov kljub temu razvija le počasi, ker mu manjka ugodnih fizičnih pogojev za to, dočim Praga rapidno raste. — Vsled vedno novega napliva Poljakov iz Ruske-Poljske in radi neproporcionalnega razširjenja mesta s prirastkom prebiva stva — so v Krakovu 1. stanovanja neizrečeno draga (40% dražja nego na Dunaju), 2. poleg tega še v visoki meri nezdravi, ker so poslopja stara, 3. pomanjkanje stanovanj. In ne samo stanovanja, ampak sploh življenje je za 40% dražje nego na Dunaju in menda še dražje ko v Pragi!

Ako sem kedaj trdil, da kdor razpolaga z 60 K na mesec, bo v Krakovu imenitno izhajal, moram danes to vsestransko pojasniti, ker sicer se izpostavljam nevarnosti, da me marsikdo v bodočnosti če ne prekolne — pa vsaj pošteno izpraša vest!

S 60 K na mesec je v Krakovu mogoče izhajati le pod naslednjimi pogoji: 1. stanovanje v akademičnem domu; 2. hrana v akademični »mensi«; 3. popolna abstinenca, ne samo od gostilne, ampak tudi od kavarne; 4. abstinenca od vsakega »razkošja«, naj se pod tem že razume gledišče, koncerte, šport, ples, nabava knjig ali karsibodi. Toda concessio, da najdemo med Slovenci akademika, ki bi v Krakovu ne poznal druge poti, kot od vseučilišča na stanovanje in obratno, bi bila abstinenca v četrti točki naravnost smešna in neodpustljiva! Poleg študij je vendar glavni namen bivanja med drugimi slovanskimi narodi, proučevanje njihovega življenja, njihove kulture! To pa nikakor ni mogoče brez precejšnjih žrtev! — Tudi gostovanje v poljskih družinah ne nadomesti abstinence v četrti točki popolnoma — in to gostovanje zahteva tudi posebnih gmotnih žrtev! Poljaki so elegantni in kavalirski ljudje — in brez salonske obleke in fraka — se ni lahko obračati med njimi. Etiketo našega dijaka, kakor ga vidimo na Dunaju — bi bilo treba pošteno reformirati! — Tak filister pa, ki bi prišel v Krakov zato, da se zapre v svojo tiho »kamrico«, naj raje ostane doma, ker bi niti Poljaki niti Slovenci, niti on sam od Poljakov ne imel nobenih koristi!

In konečno, kdor pozna značaj in temperament slovenskega dijaka, sploh ne bo govoril o takem filistrstvu, zlasti pri onih, ki so že okusili velikomestno življenje. Popolnoma mogoče pa je v Krakovu abstimirati se od gostilne, oziroma tudi od kavarne, komur še ni postala kavarna — condicio sine qua — nima življenja!

Družabno življenje se pri Poljakih osredotočuje v krogu družine, doma v salonu — le deloma v kavarni, gostilna ima le radi hrane pomen — sicer je Poljaku tuja in prezirana. Poleg tega so v Krakovu alkoholne pijače tako neizrečeno drage in tako do dna nič vredne, da bodo celo prijatelji alkohola izgubili v Krakovu kmalu vse simpatije do gostilne! V Krakovu je lahko biti abstinent — ker piti ni mogoče!

Pač pa nudi Krakov mesto gostilne in kavarne velik in važen ekvivalent, to je življenje in gostovanje v privatni poljski

družbi! Poljska družina s svojim salonom lahko popolnoma eliminira iz družabnega življenja gostilno in kavarno.

In ne glede na važnost gmotnega vprašanja, ker precej olajšuje varčevanje, nudi poleg tega zlasti Slovencem mnogo neprecenljivih koristi.

Znano je pač žalostno dejstvo, da naše dijaštvo na Dunaju, v Gradcu, obkoljeno od nemške, neprijazne nam inteligence, nima skoro nobenega stika s privatnimi krogi. V Krakovu pa je ravno nasprotno.

Poleg velike moralne koristi pa bo naš dijak v ozkem stiku z visoko stoječo poljsko inteligenco pridobil tudi na izobrazbi. Kje na Dunaju ali drugod se je kedaj godilo, da bi slovenski dijaki občevali privatno v rodbinah svojih vsenemških profesorjev! Pri »aristokratih« Poljakih je to mogoče! In da stik s takimi krogi zunaj šole mnogo pomaga do razširjenja duševnega obzorja — ni dvoma.

Resumiram še enkrat svoja izvajanja glede gmotnega vprašanja in postavim naslednjo shemo:

a) Za dijaka s stanovanjem in hrano v akademickem domu minimum 60 K mesečno — če ostane pri tem: filister in anahoret!

b) Za dijaka abstinenta od gostilne in kavarne, a gosta v poljski družini in zanimajočega se za kulturno gibanje Poljakov, minimum 90 K s stanovanjem v akademickem domu, 100 K s stanovanjem zunaj.

c) Za dijaka, ki je poleg tega zmeren v uživanju alkohola in v obiskovanju kavarne, minimum 120 do 130 K mesečno.

No, za notorične alkoholike staviti kako mejo — je pač nemogoče, ker sega v infinitum, drugič pa naj ostanejo tam, kjer so! V Krakovu jih ne potrebujemo.

Upoštevati moram namreč dejstvo, da tu ni nikakih podpornih društev na posameznih fakultetah, vsa pomožna akcija je koncentrirana v društvu »Bratnia Pomoc«. Več o tej organizaciji prim. »Zoro« št. 6. Slovencem so priznali Poljaki iste pravice v »Bratnej Pomocy«, kot jih imajo sami! Drugih podpor ni pričakovati v Krakovu, k večjemu, če omenim, da nekateri samostani dajejo revnejšim dijakom kosilo ali večerjo in »Marijanska kongregacija« brezplačen zajutrek v takozvanih »Čajarnah«.

Kakor sem že v začetku poudaril, je tudi moje prepričanje po enoletnem bivanju v Krakovu proti temu, da prenesemo težišče in središče našega vseučiliškega vprašanja v Krakov. Tudi jaz sem prepričan, da je za to najugodnejša — Praga. Ako preštejemo sile našega dijaštva, vidimo, da razpolagamo za enkrat z armado 600 mož! Od teh jih moramo spraviti vsaj 300 v Prago, če hočemo, da se vresniči načrt provizoričnih slovenskih stolic! Sedaj je v Gradcu še okoli 100 akademikov. Ako zmanjšamo to število na 50, Dunaj na 150 — nam ostane še četa mož. Ker jih od teh 600 slušateljev mnogo sedi večinoma doma, nam za Krakov ostane le kakih 30—40 mož!

In to je po mnenju odličnih Poljakov (n. pr. dr. Koneczny), ki se zelo zanimajo za slovensko visokošolsko vprašanje, kakor tudi po mojem prepričanju — za naš namen — popolnoma zadostno število.

Da pa bi Krakov pustili popolnoma na strani — to ni samo velik naroden greh za Slovence — ampak tudi iz samih tehničnih vzrokov naravnost neodpustljiva napaka!

Baš dogodki zadnjih dni v parlamentu, so jasno pokazali, kakšna fraza je še zmerom slavna slovanska vzajemnost. Poljaki — Slovani po krvi, so prodali takorekoč tri milijone bosanskih Slovanov mažarsko-židovskim pijavkam! Vsi Jugoslovani in Čehi pač žalostno vzdihajo te dni: Majka Slava, kje si? Jaz te ne vidim!

Vendar moremo biti veseli; tudi med Poljaki veljajo besede: »Zora puca, bit će dana!« Da ne govorim o kraljestvu in Poznanju, ampak samo o Galiciji, kjer je slovanska vzajemnost najmanjša. Vendar, kdor pozna konstelacijo »Poljskega kola«, ve, da je zadnja leta opazovati tam pojave, ki pričajo na obračanje k boljšemu, ki svedočijo, da čustvo solidarnosti z drugimi Slovani monarhije raste med Poljaki od dne do dne.

Mi vemo, da komandira danes v »Kolu« stranka »Vsepoljakov« ali takozvanih narodnih demokratov, ki šteje dobro tretjino vseh mandatov. Imenujejo se narodne demokrate in pod geslom »narodnosti« kot absolutne se je posrečilo tej frakciji potegniti precejšen del naroda za seboj. Demokratična pa ta stranka nikakor ni; masa naroda, t. j. kmečko ljudstvo, stoji v večini za Stapinskim. Vsepoljaki zastopajo predvsem malomeščane, obrtnike in deloma velikomestno inteligenco. Dasi hočejo to biti največji in edino pravi patriotje, katerih načela o patriotizmu naj bi bili edin kompetentni kriterij, vendar, kakor jim je izvrstno dokazal dr. Krek, niso to niti poljski patriotje, kaj šele Slovani. Vendar od časa volitev v državni zbor se je že tudi v vrstah njihovih volivcev marsikaj izpremenilo na korist slovanstvu. Že lani je prišlo do razloma na dva tabora, na takozvane frondste (šoviniste), ki izključujejo vsako slovansko solidarnost in se bratijo z Madjari; drugi pa so sprejeli misel slovanske vzajemnosti. Zadnjega nastopa »Kola« ne obsojajo samo privrženci Stapinskega in Daszynskega, ampak večji del nekdanjih volivcev vsepoljskih poslancev samih. Njihovi mandati so negotovi. Z ozirom na vse je jasno, da ta stranka, ki je še jako mlada, in se je v par letih povzpela do večine v »Kolu«, radi svojih popularnozvenečih gesel, mora propasti! In z propadom te stranke, pada v Galiciji zadnja trdnjava Antislovanov. Kajti konservativisti, ki jih je samo osem, in na katere smo navadno Slovenci navalili vse slovanske grehe Poljakov, so v resnici najboljši Slovani. Konservativisti, v katerih vrstah so najvišje glave, grofje in knezi, so ustanovili v Krakovu pred šestimi leti »Slovanski klub«, oni tudi tvorijo konsorcij, ki izdaja znameniti slovanski mesečnik »Swiat Słowiański«.

To je eden najvažnejših argumentov, ki govori za Krakov. Drugih se hočem dotakniti le na kratko. Ni dvoma, da bi proučevanje poljske literature, ki uživa svetovno slavo, in umetnosti in sploh kulture, ugodno vplivala na razvoj Slovencev! Da, tudi v gospodarskem vprašanju je zblížanje Slovencev do Poljakov važno. Eksport vina in južnega sadja iz naših pokrajin na Poljsko, bi se imenitno obnesel. In zlasti za vino manjka Slovincem trgov. Tudi tu morejo naši dijaki mnogo koristiti s posredovanjem in informiranjem. Resumiram: 1. stanovske koristi dijaštva samega. 2. slovanska ideja. 3. rešitev slovenskega vseučiliškega vprašanja. 4. očiščenje naše kulturne primesi nemškega duha, ustvarjenje lastne, nacionalne samostojne slovenske kulture. 5. gospodarske koristi — to so argumenti, ki jih slovensko dijaštvo nikakor ne sme prezreti, kadar nastopa za ali proti poljskim visokim šolam! Da zlasti ugodna rešitev slovenskega vseučiliškega vprašanja nujno zahteva, da se kar najtesneje zblížamo do Poljakov, jih pridobimo zase, da bodo v odločivnem trenutku stali kakor en mož za nami. Ergo naše načelo za bodočnost mora biti: Glavna armada v Prago¹ — rezerva naj ostane na Dunaju in v Gradcu, in en polk naših bojevnikov v Krakov.

¹ Tu moram dati čitateljem kratko pojasnilo. Pisec teh vrst računa namreč s tem, da je v Pragi za slovenski provizorij že vse pripravljeno in je njegova ustanovitev že gotova stvar. Tako bi pač mislil vsak, ki čita »Omladino«. Vendar pa je pri ustanovitvi provizorija še toliko drugih vprašanj, ki so nerešena, da nanj kar tako tudi ni mogoče misliti, naj se tudi vsi zavzamemo zanj. Principijelno seveda smo in moramo biti za ustanovitev provizorija, vendar

Da več ni treba Slovencev v Krakov kot 30 do 40, in naša zmaga je veliko bolj sigurna. Zato pozivljam tudi katoliško narodno dijaštvo, naj se niti trenutek več ne obotavlja etablirati se v kar največji sili v Pragi! Pozivljam pa obenem vse slovensko dijaštvo, da ne pusti niti trenutek iz oči Krakova.

Pri koncu naj dodam še nekaj zelo važnih opomb! Kakor je iz prejšnjega razvidno, naj gredo v Krakov predvsem oni, ki so premožnejši. Vendar še večji pogoj, kot obila sredstva, je osebnost in značaj! Že v teku razprave sem večkrat namignil, naj ostanejo naši »sabljači« tam, kjer so! Tu dodam poleg »sabljačev« še vseh kategorij »kuharje« od narodnih pijančkov do špeciainih bohemov.

Zlasti kar se tiče »sabljačev«, so zmožni uničiti v poljskem javnem mnenju, vse spoštovanje, vso ono dobro sodbo, ki jo imajo dosedaj Poljaki o Slovencih, kot eminentno delavnem, vztrajnem in realnem narodu! Burševstvo in »knajpovstvo« je za vitežke Poljake tako neokusno, da sem prepričan, da bi se s studom obračali od naših »varuhov časti« in »človeške dostojnosti«. Dostojnost, dobre forme v občeivanju, dasi brez ceremonij, so prvi pogoj vstopa v poljsko družbo!

Krakov je razmeroma malo mesto. Dijaštvo, kakor inteligenca, živi jako zmerno. Nočnih rabuk in pijančevanja dosedaj nisem opazil tudi v dijaških krogih. Taki slavni kroki, kot jih naše dijaštvo vprizarja večkrat na Dunaju v zvezi s pretepi in razbijanjem miz in kozarcev, bi na mah popolnoma diskreditirali Slovence v Krakovu, kajti v mestu kot je Krakov se ne da tuširati!

V Krakov naj pridejo tisti, ki se zanimajo za poljsko kulturo, za slovansko vprašanje, in last not least, ki imajo voljo študirati! Lenuhov Poljaki ne marajo podpirati, naj si bodo to tudi Slovenci!

John B. — Washington:

Dopis iz Združenih držav.

Počitniško žavljenje ameriškega dijaštva. — O kom naj Ti govorim? Moja zgodovina Ti je itak znana v glavnih potezah in veš, kako sem se razvijal počasi iz kranjskega gospoda dijaka v mesarja, iz mesarja v elevatorboy-a. (uslužbenec pri električni dvigalnici, kakoršna se rabi po ameriškanskih večjih poslopih mesto stopnic), iz tega v kuharico, iz kuharice v župnijskega tajnika, »gledališkega« igralca, slikarja in slednjič v visokošolca. Isti usodi so bili podvrženi drugi slovenski dijaki; seveda v pomanjšani obliki, ker ni nihče drugi toliko neumen na posebnosti, kot sem bi. ravno jaz. — Ne izplačalo bi se ponavljati premetle zgodovine mojih tovarišev, zato Ti bom raje skušal spregovoriti sploh o počitnicah ameriškanskega dijaštva.

pa imamo proti prov. o Pragi, nebroj utemeljenih pomislekov. Marsikaj vam bo postalo jasno, če čitate sestavka o Pragi; že iz teh par dejstev vsak lahko izprevidi, da katoliško prepričan docent ne more misliti na habil. v Pragi. Če bi pa slučajno res kdo postal docent gori, bi bil terorizem od strani dijaštva tolik, da mu je obstoj nemogoč. S svojega stališča ima pisec čisto prav, mi se pa s svojega zato ne moremo navduševati. Žal, da sem njegova zanimiva tozadevna izvajanja na začetku radi omejenega prostora moral izpustiti. Op. ur.

Po pravici povedano, nikdar še nisem niti bral, niti čul, da bi bil postal ta ali oni dijak pijanec, zato ker ga nihče ni razumel, ker ga je moril dolgčas, ker ni mogel vsiliti nikomur svojih idej in ker ni našel nobene sorodne duše za časa počitnic. To se godi po neznanih naravnih zakonih same med slovenskim dijaštvom. — »He, who works is gentleman, but he who does not is a tramp.« (Oni, ki dela, je gentleman, oni pa, ki ne, je postopač; to je glavno pravilo Amerikanca sploh in kot takega tudi vsakega dijaka. Mr. (mister) študent je ravno tako mister kot zadnji postopač na cesti. Kdo se briga zani? — Bodisi že dijak gimnazijec, visokošolec ali bogoslovec; vsakdo skuša obračati nase kar najmanjšo pozornost za časa počitnic in se tudi vsaj toliko, da ne dela napotja drugim ljudem, če že sam ne poprime za kaklo resno delo. Do sedaj, hvala Bogu, še nisem naletel na nikogar in tudi ne slišal, da bi kdo ljudem razkazoval svojo »akademično izobrazbo«. Tudi di'askih sestankov za časa počitnic ne poznamo. — To zatajevanje prenasičene dijaške duše, in prijazno občevanje z vsakim človekom povzroča, da je dijak povsodi dobrodošel in lahko izhaja doma mej raztrganimi bratci in sestricami in umazanimi kmeti kakor med dobičkaželjnimi meščani. Tako mu preide čas hitro in mu ni treba dušiti svoje nevolje pri pijači. Resnici na ljubo moram označiti oni toliko čtirami slovenski rek: »Vsi veliki ljudje so pijanci«, kot navadno enostavno laž.

»Ljubo doma, kdor ga pozna,« pravijo navadno tisti di'aki, ki imajo svoj krov in kolikortoliko premožne stariše. Ko pridejo domov, pomagajo pri domačih opravilih ali pa si poiščejo kako primerno službo, kjer vstrajajo kakih pol počitnic. Z denarjem, ki so si ga tako prislužili tekom prvih dveh mesecev, se podajo na pot, bodisi k kakim oddaljenim sorodnikom ali jo pa vdarijo kar na svojo roko po zanimivih krajih, seveda, dokler ne zmanjka bakra.

Drugače pa je z onimi, ki jim je domača vsaka ključka, ki so na njo obesili svoj klobuk. Treba jim je skrbeti za želodec, ki ne mara počivati niti med počitnicami. Vsak krajcar, prihranjen ob teh dneh, pride prav med šolskim letom. Zato je njihovo načelo: »Hajd na delo!« Če ne morejo dobiti opravka v kakih pisarnah ali pa trgovinah, podajo se v tovarne, kjer je dela vedno na razpolago, če ne lahkega pa težkega. Stopi o poletnem času opoldne v tovarno, ko delavci mirno čepe pri kosilu, katerega so si prinesli s seboj in preganjajo ostali prosti čas s pogovori ali prebiranjem časopisov, pa boš zapazil tuintam osamljenega človeka, ki tišči svojo shujšano glavo v knjigo, ne mené se za svoje sovrstnike. Po kratkem pogovoru boš spravil iz njega toliko, da boš odšel proč s prepričanjem, da mora biti to sin Muze. Če te zanima poizvedeti več od njega, bo morebiti še toliko prijazen, da Ti bo povedal, da je ravno zadnje leto absolviral drugo leto bogoslovja, ali pravoslovja ali medicine itd. — Opazoval ga boš še nekaj časa in se čudil njegovim zamazani delavski obleki in njegovim žuljavim rokam in odšel boš proč od njega z občudovanjem ameriške primitivnosti ali boljše povedano: zdela se Ti bo cela stvar smešna. In res je smešna, toda ne sama na sebi, ampak po naši »kranjski« sodbi, kjer so počitnice po našem prepričanju za to, da človek počiva od učenja in sploh od vsega in kot je že navada, »de a za svoj narod«, kakor veleva mu stan in kar je storiti dolžan. Čudimo se skrivljenim in skrčenim nožicam kitajskih lepotic, čudimo se našemljeni gizdavosti divjih afriških narodov, čudimo se, ko ogledujemo teto-viranega Indijanca. In če iščemo vzroke tega začudenja, vidimo, da to začudenje izvira iz nas samih, ima vzrok v naših predsodkih, ne pa v šegah teh narodov. V navado je prišlo pač vse to pri dotičnih ljudih

in je prav toliko smešno kakor umetno »šminkanje« kranjskih boljših polovic. Njihova obleka pa je zanje prav tako nekaj navadnega kakor za Evropejca frak in cilindar. — Dokler ne poznaš ameriškega dijaka natančneje, se mu čudiš; istotako pa se čudi ameriški dijak, ko mu pripovedujem o delavnosti našega dijaštva. »Koliko časa zabijejo vaši dijaki,« mi bo rekel, »in za nič«. Ali so to razumna bitja? Človek ima razum in že kolikor toliko lahko prodrè v prihodnjost. Vaš slovenski dijak bi moral vedeti in premišljevati že naprej, kako se mu bo godilo nastopno leto v tujem mestu s praznim želodcem; vendar pa zabije vse do zadnjega novca med počitnicami in ne gleda na to, da bi si kaj prihranil za trde dni. To ni razumno bitje! Vaš dijak dela med počitnicami za narod, — mora! Ha! Ali vaš narod popreje ni imel dijakov? Kje pa so oni, ki so že absolvirali višje šole pred desetimi, dva setimi in tridesetimi leti? So li oni pozabili na »svojo dolžnost«, ali so mogoče precej pomrli, ko so dovršili študije? Zakaj tako resno zadevati na rame dijaka, revnega, ki se posti najmanj dvesto dni v letu? Kje je razum vašega naroda?! Kako vendar, za božjo voljo, morejo biti voditelji ljudstva ljudje, ki ga pobližje ne poznajo? Kako morajo taki ljudje z ljudstvom ravnati in sami praktično živeti, ko niti ne vedo, kako se služi kruh ob potu obraza? Od mladih nog do visoke šole nič drugega kakor šola in počitnice; od visoke šole do poklica nič drugega kakor šola in počitnice, in »delo za narod«! Človek je vendar član družbe in kot tak mora poznati družbo, njene dobre in slabe strani, vaš dijak pa ne pozna drugega kot družabno izobraževalnico — šolo! — To je v kratkem začrtana misel in sodba ameriškega dijaka o slovenski akademični izobrazbi. Res ima nekaj vzrokov čuditi se, kakor bi se čudil tudi jaz, če bi ne poznal tamošnjih razmer. Slovenski uradnik, ki ni prenesel groze dunajskega stradanja, slovenskega narodnega krokanja, ki ni dobil vsaj par moralnih in fizičnih zaušnic, ki ni spoznal, da je njegovo »narodno delovanje« bob v steno: — ni za družbo. Ko pa konča svoje študije, se štuli toliko časa v narodno delovanje, da končno obnemore pod svojimi lastnimi principi, pozabjen od c. kr. vlade (kadar je treba avanzirati), in zaničevan od svojih sovrstnikov, ker se ne more vzeči nikamor naprej na lestevici svojega stanu. Oni pa, ki se je poprej pošteno preokopal in prekričal za dijaških let, se ohladi, kakor hitro nastopi svoj poklic, mirno živi in kiha in kima in avanzira leto za letom.

Malo sem zašel! Naj se zopet vrnem k amerišskemu dijaku. — Kako in kaj dela med počitnicami, sem vsaj površno opisal. Sedaj še na kratko prednosti takega njegovega življenja: 1. ni nikomur na potu; 2. pozabi za časa počitnic, da ima več soli v glavi kakor okrožje, ki se v n'jem nahaja; 3. navadi se misliti na bodočnost; 4. prihrani si par grošev za hujše dni; 5. spozna, kako se služi kruh, spozna delavski sloj in se navadi ž njim občevati, za svoj poklic pa najde v istem sloju naklonjenost in zaupanje; 6. sposoben postane tudi za praktično delo in če mu tu izpodleti, se prime kaj drugega; 7. o počitnicah mu ni dolgčas.

Če pridenem dopisu še notico, ki sem jo bral v juniju 1908 v časopisu »St. Paul Herald«, mislim, bo zadosti o tej reči. Glasi se namreč: »Nad 100 dijakov vseučilišča »Minnessota« se je odzvalo vabilu farmarjev (kmetov) v St. Dakoti, da pridejo gori na delo ob času počitnic.«

Kako neki bi pri vas zmajali izobraženci z glavami, če bi se podoben duh polastil dijaških krogov?

Cand. iur. Andrej Veble:

Nekaj misli o italijanskem vseučilišču.

25. junija se je vršila na eksportni akademiji na Dunaju enketa o italijanskem vseučilišču. Dr. Alessandro Duclan je podal kratko sliko sedanjega boja za italijansko univerzo v Trstu in je navajal vzroke, zakaj spada italijansko vseučilišče edinole v Trst. Za Slovence je govori. pisec teh vrstic in g. Stanovnik. Slovenci smo odločno zagovarjali svoje stališče, zakaj ne moremo pripustiti, da bi bila italijanska univerza v Trstu. Na podlagi obširnega statističnega materiala smo dokazali, kake krivice se godijo slovenski manjšini v Trstu in da se od nas nikakor ne more zahtevati, da bi dovolili ustanovitev italijanske univerze v Trstu, ker bi bili s tem oškodovani naši najvitalnejši interesi; kajti italijanska univerza v Trstu bi bila najmočnejša trdnjava za potujčenje tržaških in istrskih Slovencev.

O italijanski univerzi je govorilo še veliko drugih govornikov, med njimi tudi g. Bačinski kot zastopnik ukrajinskega društva »Sič«. Nismo se čudili, da so se ogrevali nemški in italijanski dijaki za Trst; a da so se izjavili celo nekateri slovenski ukrajinski dijaki za ustanovitev italijanske univerze v Trstu, ne da bi se ozirali na Slovence, to nas je bolelo. Kje je tu slovanska vzajemnost, slovanska solidarnost? Ali ni to izdajanje slovanske stvari? Kdaj so še gasovali Slovenci proti kateremu slovanskemu narodu, ako je šlo za tako važna vprašanja kakor je ravno vseučilišče? Nikdar se nam ne more očitati, da bi bili izdali slovansko stvar. Ali je to zahvala za to, da smo vedno simpatizirali s stiskanim ukrajinskim narodom?

Kar se tiče ustanovitve italijanske univerze v Trstu, imamo pač mi, Slovenci, popolno pravico, da se borimo proti italijanski univerzi v Trstu. Mi biamo s tem samo svojo narodno eksistenco. Ako bi dovolili ustanovitev italijanske univerze v Trstu, bi s tem sami podpisali smrtno obsodbo istrskih Slovencev, bi žrtvovali bodočnost slovenskega življa ob morju — na korist Italijanom.

Izjavljamo, da smo za ustanovitev italijanske univerze na izključno italijanskih tleh, ako se istočasno ustanovi slovenska univerza v Ljubljani. Italijani naj imajo svojo univerzo na Tirolskem; v Trstu je ne bodo imeli, čokler se bodo slovenski poslanci zavedali svojih dolžnosti do slovenskega naroda.

Trst ni izključno italijansko mesto. V Trstu prebiva tudi veliko Slovencev.

Leta 1900. je bilo po »občevalnem« jeziku v Trstu in v okolici 116.825 Italijanov, 24.679 Slovencev, 451 Hrvatov, 145 Čehov, 8880 Nemcev, tujih podanikov 25.300 (večjidel Lahi). Da ti podatki zadnjega ljudskega štetja nikakor ne odgovarjajo resničnemu razmerju tržaškega prebivalstva, zlasti glede Slovencev, so pokazale volitve leta 1901. in leta 1907. Leta 1901. je dobil v takratni V. kuriji laško liberalni kandidat 8500 glasov, slovenski kandidat 6400 in socialno-demokratski kandidat 4300 glasov. Pri zadnjih državnozbornskih volitvah leta 1907. so dobile razne stranke v Trstu sledeče število glasov:

	Mesto			
	Slovenci	Italijani	Soc. demokrati	Kršč. socialci
I. okraj	911	1645	2902	290
II. okraj	1614	3121	1792	664

	Slovenci	Italijani	Soc. demokrati	Kršč. socialci
III. okraj	660	1949	2178	499
IV. okraj	485	997	1127	505
skupaj	3670	7712	7999	1958
	v okoliici			
V. okraj	4496	694	1469	
skupaj	8166	8406	9468	1958

V okolici so našteji leta 1900. pri zadnjem ljudskem štetju 18.403 Slovencev in 21.549 Italijanov. Da so ti podatki popolnoma krivi, so pokazale zadnje državnozbornske volitve, ko so dobili Slovenci 4496 glasov, socialni demokrati 1469, Italijani pa samo 694 glasov. Taka je laška »uradna« statistika! Če sodimo po izidu zadnjih državnozbornskih volitev, ko je veliko slovenskih delavcev glasovalo za laške socialiste, moramo reči, da živi v Trstu najmanj 40—50.000 Slovencev.

In kako se godi tem Slovencem? Ti Slovenci niso imeli do zadnjih časov niti ene ljudske šole. S svojimi stroški so si morali vzdrževati zasebno ljudsko šolo, katero je vlada šele pred kratkim podržavila. Na tej šoli poučuje pet od vlade plačanih učiteljev, šolo pa obiskuje okoli 900 slovenskih otrok. Kako je pri tako velikem številu otrok mogoče pouk, si je lahko misliti. Veliko slovenskih otrok je zaradi tega prisiljeno obiskovati laške in nemške šole. V nemških šolah je baje do 2000 slovenskih otrok, koliko jih je v laških šolah, se ne vé.

Pa tudi v okoliici se godi Slovencem v narodnem, kulturnem in gospodarskem oziru skrajno slabo. Naj navedem nekaj podatkov iz pisma, ki mi ga je pisal nek tržaški rodoljub! »Okraj, kakor je n. pr. sv. Ivan, ki šteje 10.000 duš, med temi najmanj 6000 Slovencev, ima samo eno ljudsko šolo. Iz sv. Marije Magdalene (vas pri Trstu), morajo hoditi otroci eno uro daleč v šolo na Katinovo ali Škedenj. Brez šole je še nekaj drugih vasi. Predmestje Rocol, ki se zelo naglo širi, je brez slovenske šole.«

V Istri se nahajajo kraji, ki štejejo do 2000 prebivalcev, a nimajo niti ene šole, niti ene poštene ceste. Istra je skrajno zanemarjena. Italijani se ne zmenijo zanjo popolno nič. Vse prošnje in zahteve so zaman. Italijani nočejo, da bi se Slovenci v Istri kulturno in gospodarsko povzdignili.

Pomislimo sedaj, kako bi pomagalo italijansko vseučilišče, da se še bolj okrepijo italijanske narodne postojanke. Laško uradništvo bi kar preplavilo vso Istro, ki bi bila potem za nas izgubljena. Italijanski dijaki in profesorji bi delovali še bolj v narodnošovinističnem duhu kot do sedaj. Slovenci ne bi imeli proti tej trdnjavi nobene dovolj izdatne odporne moči, polagoma bi nazadovali in izgubljali bi postojanko za postojanko. Dr. Duclan je izjavil dné 25. junija pri enketi o italijanski univerzi, da Italijani zahtevajo svojo univerzo v Trstu tudi zato, ker hočejo italijanski dijaki socialno delovati med svojim ljudstvom, ker hočejo že kot akademiki stopiti s svojim ljudstvom v ožji stik. Toda laško prebivalstvo stanuje kompaktno samo na Južnem Tirolskem, v Istri stanuje večji del samo v mestih in trgih. Na deželi pa stanujejo povsod samo Slovenci oziroma Hrvati. Italijani umevajo pod »socialnim« delom nekaj popolnoma drugega, namreč italijansko narodnonapadalno delo, italijaniziranje slovenskega Primorja. To je njihovo socialno delo.

Ako dalje Italijani zahtevajo italijansko univerzo v Trstu tudi z ozirom na medicinsko fakulteto, ki more biti samo v velikem mestu, je pač to malo naivno. Za kakih 50 do 60 dijakov se gotovo ne bo zidala

posebna medicinska fakulteta. Italijanska univerza spada edno na Tirolsko v Trident ali Roveredo. S tem bi bili sicer tirolski Lahji zadovoljni, samo tržaški Lahji tega nočejo dovoliti. Pri Lahih ima dandanes tisti prvo besedo, ki najbolj kriči in to so tržaški Lahji. Toda nazadnje morda le izprevidijo, kaj bi bilo bolj pametno.

Če bi pa hotela avstrajska vlada ustreči italijanski zahtevi in jim dati univerzo v Trstu, bo to za Slovence casus belli, povod najhujšega boja.

Visokošolsko dijaštvo.

Hrvatsko kat. narodno dačtvo. Svima je još u svježoj uspomeni lanjska emigracija hrv. dačtva, po kojoj se nadalo postići velikih uspjeha osobito u političkom životu. Emigracija da je jaki, moćni čavao u lijes vlade bana Raucha. No svi znamo, da se on još bani na stolici hrvatskih banova, te s te strane emigracija znači potpuni fijasko. Šta više, ona je iscrpila snagu dačtva, te se ove godine opaža neka klonulost. Vrijedi to osobito za napredno i starčevićansko dačtvo, dok je katoličko ubralo lijevih plodova. Dosta je spomenuti pet pouzdanih sastanaka u Dakovu, Zagrebu, Trsatu, Spljetu i Travniku. Oni su kruna našeg praktičkog rada. Radikalizam u teoriji i praksi, izgradnja svakog pojedinca za što savršenijeg čovjeka u svakom pogledu, ideja demokratizma, Marijine kongregacije, pučka prosvjeta, »Hrvatska vojska«, štampa — eto u kratkim crtama sadržaja tih sastanaka. No svakoj gimnaziji, realci i preparandiji imamo lijepu četvu ponajbolji đaka. Dačtvo se u svojim literarnim i tamburaškim društvima viežba i natječe. Svaka skoro škola izdaje svoj hektografirani ili litografirani list, te je u njima upravo krasnih radnja. Uz prvo postojali već ženski list »Za vjeru i dom«, ima i list učiteljski pripravnica »Ljubice«. — Kat. dačtvo moglo bi se još nesmetanije posvetiti radu oko organiziranja, da nije bilo prisiljeno stupiti u borbu s naprednim i starčevićanskim dačtvom. Na narodni novac poslani u tudini, da študiraju, osramotiše tamo hrvatsko ime i hrvatski narod. Ljaga se morala oprati. »Domagoj« izdaje brošuru »Fiat lux«, gdje pokazuje hrv. narodu krivce. Otud se rodi svada, polemika, uzorati i brošurama i — sud. Stvar još ni konačno riješena. No ova odlučna borba pribavi mnogo pristaša. Početkom godine zagrebački kat. akademičari istupaju samostalno u izboru za akad. podporno društvo. Broj njihov raste sve većma, te za par godina mogu računati na lijepe uspjehe. To je u najkraćem rad hrv. kat. akademičara u dačtvu. »Hrvatska« i »Domagoj« idu odriješito napred. Pod zastavom »Lučić« koracaju preko 3000 odvažnih pristaša. Vodi ih ideja zdrave katoličke demokratske misli, koja mora doneti plodova, kao braći Slovincima, tako i nama Hrvatima. Ta nas ideja i spaja i konačno, daj Bože, da nas spoji!

Zemljedeljska visoka šola na Dunaju. Zadnja leta se abiturijentje zanimaju za prej skoro nepoznano zemljedeljsko visoko šolo. Glavne podatke o njoj sta prinela »Zora« in naš koledarček za l. 1908/9. Namen teh-le vrstic je, začrtati nekaj potez o razmerah na tej visoki šoli, o gmotnem stanju dijaštva ter društvenem življenju in šolski politiki v preteklem letu.

Visoka šola za zemljedelstvo še ni star zavod. Temelj so ji položili l. 1872. z oddelkom za poljedelstvo. L. 1875. so ji priklopili gozdarski in l. 1883. kulturno-tehnični oddelek. Te tri stroke tvorijo učni načrt, ki ga še vedno izpopolnjujejo, ker je pomanjkljiv. L. 1895. so zgradili novo poslopje, ki je že tudi premajhno. Zidano je bilo za tristo slušateljjev, a zdaj jih je že osemsto.

Vzrok, da število tako raste, so ugodne gmotne razmere in pomanjkanje v tej stroki izobraženih moči. Reven dijak lahko upa, da dobi kosilo v menzi za celo leto od Božiča naprej, zraven dobi še ministrske podpore do 150 K na leto. V dijaškem domu velja stanovanje s kurjavo in svečavo vred 20 K, toda mesto si je treba zagotoviti že o počitnicah. Največ se potroši za ekkursije, za katere pa prispeva ministristvo precejšnjo vsoto. Gmotne razmere so torej vsaj

tako ugodne kot za juriste. Mnogokrat se vprašuje, kaj je z risanjem. V učnem načrtu je tudi risanje za gimnazijce, in sicer en tečaj. Ko dijak dovrši ta tečaj, lahko prestopi na tehniko, ne da bi bilo treba polagati kako skušnjo. Tečaj se mu zaračuni tudi tam.

Po dovršenih študijah dijak lahko stopi v privatno, deželno ali državno službo. V privatno vstopajo največ poljedelci, ker dobe na domenah najlepše plače. Gozdarji in kulturni tehniki lahko upajo na službo tudi kot zemljemerci. Zlasti kulturni tehniki imajo odprto pot. Da pa država daje precejšnje podpore, je vzrok ta, ker bodo v kratkem izdelovali nov kataster, ki bo zahteval mnogo dela in ljudi.

Na zemljedelski visoki šoli je okrog 70% Slovanov, 25% Nemcev in 5% Judov, Italijanov, Rumunov, Madjarov in drugih. Izmed Slovanov je največ Poljakov, večinoma veleposestnikov, za temi pridejo Čehi. Slovencev je 23, razven štirih sami gozdarji. Poljedelca nimamo nobenega.

Dijaštvo je organizirano deloma po strokovnih, deloma nestrokovnih družtvih. Omenjam le slovensko strokovno društvo »Kras«, ki se je pa postavilo zadnji čas na jako značilno stališče. Ustanovitve tega društva se visokošolci-Daničarji niso udeležili, ker si Slovenjani niso upali z njimi občevati brez prič. V tem je pa videlo strokovno društvo »Kras« dovolj vzroka, da katoliškemu dijaštvu vstop v društvo sploh zabrani ter se zateče pod okrilje »Slovenije«, katere odcepek faktično tudi je, dasi ima svoja pravila.

C. kr. zemljedelska visoka šola je državna ustanova in sicer spada v področje poljedelskega ministrstva. Vse troške poravnajo iz državnega vira.

Dasí je na šoli le 25% Nemcev, vendar ima zavod čisto nemški značaj, ki mu ga daje profesorski kolegij. Nemški dijaki vodijo podporno društvo in profesorski kolegij, imajo torej iste pravice, kakor na vseučilišču. Seveda to druge narodnosti peče, ker nimajo vpogleda zlasti v račune podpornega in bolniškega društva. Že večkrat se je sprožila misel, da bi osnovali Nenemci svojo organizacijo, a dozda se to še ni zgodilo. V letošnjem prvem tečaju je nekoliko upornega duha pljusnilo tudi med Nenemce na zemljedelski šoli. Razbili so zborovanje podpornega društva in zahtevali volivno pravico za odbor, nato so pa dosegli proti svoji volji, da je dal rektor šolo zapreti. Poskus je bil popolnoma ponesrečen, uspehi negativni. Profesorski kolegij je prepovedal vsako nadaljno zborovanje v šolskih prostorih, dalje je razglasil tridnevno žalovanje in vstavil predavanja vsled obžalovanja vrednih dogodkov na vseučilišču. Obenem je grozil nenemškemu dijaštvu, da bo v slučaju nemirov šolo zaprl za cel tečaj. Tako so lahko burši v miru celili in lepili rane, dobljene v boju z Italijani.

Nenemško dijaštvo je bilo poparjeno. Delalo je načrte, kako organizirati moči, ki bi kljubovale tudi profesorskemu kolegiju. A to je težavna stvar, kot se je pokazalo tudi na univerzi, na zemljedelski visoki šoli pa še posebno, kjer je mnogo šlahte in drugih plemičev, ki ne čutilo prav nikake potrebe združevanja. Tako čaka vprašanje rešitve v prihodnosti.

A. Bernik.

»Norica«, nem. kat. akad. društvo na Dunaju je praznovalo od 29. maja do 1. junija svojo 25-letnico. »Norica« je najstarejše katol. akad. društvo na Dunaju in največje nemško te vrste. Ustanovila se je 1884. Prva katol. akad. društva v Nemčiji so se ustanovila že leta 1844, v Avstriji pa 1859 in 1864 v Inomostu.

Glasnik.

Slovanska Liga Katoliških Akademikov se v kratkem ustanovi. V ministrstvu notranjih stvari smo dobili pojasnilo, da so odstranjene vse ovire in bodo pravila v par dneh potrjena. Pripravljalni odbor je vložil lansko leto pravila, ki pa niso bila potrjena — bali so se vseslovanske propagande. Pritožili smo se na državno sodišče, a pritožbo umaknili, ko smo zvedeli za mnenje odločivnih činiteljev, tudi nismo hoteli ustanovitve predolgo zavleči. Priglašeni je že okoli

300 članov: Poljakov, Čehov, Hrvatov in Slovencev. Pristopila so vsa slovanska akademična društva. Član je lahko vsak slušatelj kake visoke šole v tostranski polovici.

Krepiti med sabo katoliško misel, spoznavati z medsebojnim stikom drug drugega, navdušiti se za vzajemno kulturno delo slovanskih rodov, začeti z delom v zorni mladosti — to je naš cilj. Pobratiti hočemo slovansko katoliško dijaštvo, s tem slovansko katoliško inteligenco, potom inteligence cele rodove. Ta smoter imamo pred očmi, izvršljiv je, dasi v daljni bodočnosti, težak, a vzvišen in vreden mladih žrtev!

Ustanovni član lahko postane vsak, kdor naenkrat daruje v namen Lige najmanj 100 K.

Podporni član, kdor plača kot letni prispevek vsaj 10 K.

Prijave in darove naj se pošilja na naslov: phil. Franc Stejè, Dunaj XVIII., Schulgasse 30, III./19.

Iz »Znanstvenega kluba« »Danice«. V 8. številki letošnje »Zore« str. 155 sem na kratko označil namen in pomen novoustanovljenega Znanstvenega kluba. Danes znova opozarjam nanj zlasti tov. abituriente. Tovariši! Po preteku nekoliko let stopimo v praktično življenje. Vsaka praksa — torej tudi znanstvena — mora sloneti na znanju. Nisem enostranski šovinst, držim se načela: probate, quod bonum, tenete! Za uspešno raziskavanje in presojanje, za razbiranje zdravega od bolnega, za čiščenje »zrna in plev« treba temeljite znanstvene naobrazbe. Znanstvo ni prazno besedičenje, znanstvo zahteva truda in potrpljive vztrajnosti, ki edina tvori podlago prvemu kulturno-gospodarskemu napredku. Kulturno-gospodarsko silo naših sosedov Nemcev je ustvarila znanstvena naobrazba, ki stoji danes na tako visoki stopinji, da se lahko meri z vsem evropskim kontinentom.

Sloveči hrvaški zgodovinar, dr. Rački, je nekoč rekel: »Naš mladji naraštaj jedva znade, kako težak bijaše več sam porod naše akademije.« Te besede velikega hrvaškega rodoljuba se mi zde značilne za naš Znanstveni klub. Slovanski katoliški akademiki so že zdavnaj čutili potrebo po ožji združitvi in teoretično-praktični znanstveni naobrazbi. Naši dalekovidni znanstveniki so jim čy raznih prilikah vzbujali zanimanje za znanstvo in znanstveno delo. Dolgo tleča iskra je končno vendarle vzplamtela. Znanstveni klub je postal dejstvo in obeta najlepših sadov. Že prvi mesec po ustanovitvi Znanstvenega kluba mi je neki tovariš rekel: »Škoda, ko bi bil pred štirimi leti, ko sem došel na Dunaj, eksistiriral Znanstveni klub, bi danes zapuščal stolno mesto z drugačnim orožjem znanja«. Zlate besede!

Tovariši abiturientje! Mislite že o počitnicah na naš Znanstveni klub in njega važnost za Vašo in našega naroda korist. V občevanju z našimi akademiki boste dobili pravo sliko o našem Znanstvenem klubu in ga zaljubili že pred prihodom v naše ožje kroge. Notranje čistosti in veselja do dela ne manjka. Mladeniško navdušenje za vsestransko izobrazbo, ki jo zahteva naše bodoče znanje, je vstvarilo Znanstveni klub, o katerem lahko trdim, da bo v ponos slovenskemu narodu, ako se kdaj ne naseli vanj pogubonosna brezbriznost in malomarnost. V tvojih rokah, nadebudna mladina, je rešitev. Po znanstvu so postali veliki i maloštevilni narodi, po znanstvu se bo dvignil tudi slovenski rod. Znanstvena naobrazba, ki je začela že tudi med nižje sloje prodirati, bo dala našemu narodu ključ do boljše bodočnosti. Tovariši abiturientje, na veselo svidenje jesen v Znanstvenem klubu »Danice«!

V drugem tečaju so predavali: t. Fr. Trdan: »O naših znanstvenih organizacijah in našem znanstvenem delu«; t. I. Samša: »Pedagog Foerster«; t. dr. I. Mal: »O priseljenju Uskokov s posebnim ozirom na Žumberak«; t. Fr. Jež: »Zgodovina narodne ekonomije«. (Po Damascheju: »Geschichte der Nationalökonomie«.)

K razvoju Slovenske Dijaške Zveze. Veselimo se dejstva, da raste zanimanje za našo »Zvezo« nele med širšimi ljudskimi sloji, nego tudi med dijaki-somišljeniki, kjer pridobiva vedno več odmeva misel, da je narodno-socialno-izobraževavno delo dolžnost slovenskega katoliškega narodnega dijaka. Bili so časi, ko je marsikedo, ki je imel dovolj dobre volje, bil v zadregi, če si ga podrezal, zakaj da ne deluje v »Zvezi«; danes le tupatam kateri nezadovoljnež popolnoma

zanikuje zmožnost in dolžnost dijaka na polju podrobnega narodno-kulturnega dela. — Veselimo se, da smo prestali notranjo krizo v »Zvezi«. Ni še vse v redu, to radi priznavamo sami in nereda bo še precej ostalo tovarišem zanamcem. To pa lahko trdimo, da je ravno vztrajnost in ljubezen do podrobnega dela premagala glavne težave in začrtala pot nadaljnemu delu v krogu naše »Zveze«. Ako Bog da, bo prihodnjih pet let pomenilo velik korak naprej, tako glede formalne organizacije »Zvezine«, kakor tudi glede sistematičnega dela.

Popolnoma naravno mora iti razvoj »Zveze« s splošnim razvojem katol.-narodnega dijaštva. Čimveč delavnih somišljenikov po vseh delih slovenske naše zapuščene domovine, temveč uspehov rodi »Zveza«, temprej se oživotvorijo tudi nad vse potrebni pododbori, ki imajo ravno to nalogo, da nadomeščajo skrb in delo glavnega odbora za gotovo okrožje.

Potrebno se nam zdi, da izpregovorimo ravno pred letošnjimi počitnicami, ki obetajo obilo prenovljenja v naši »Zvezi«, nekaj besed o nameravani preosnovi »Zveze«. Po štirih letih smo se šele nekoliko uživali v osnovno misel »Zveze«. Mnogi je niso mogli in mnogi niso hoteli pojmiti; odtod nesporazumljenja, nasprotovanja, neuspehi. Tudi osamljeni delavci v »Zvezi« sami si često niso bili v vsem na jasnem, kaj in kako bi, toda danes menimo, da je vse to bilo in da se poraja »Zvezi« nova doba: doba vsestranske tekme po programu. Ako je bila »Zveza« doslej le eno društvo s preobsežnim delokrogom (za vse slovenske dežele), mora postati poslej res prava »Zveza« in dejaniu in ne samo v pravilih: osnovati moramo povsod, kjer je potrebno in umestno podružnico s kolikortoliko samostojno upravo in delokrogom (n. pr. za celo Gorenjsko, Notranjsko, Dolenjsko, Štajersko, Goriško, Primorsko in tudi Koroško!). Kadar število somišljenikov zadostuje in tudi obeta, da bo napredovalo, je nujna potreba, da se osnuje za večje okrožje podružnica, za manjše pa »pododbor«. Pododbori so na svojem mestu zlasti tam, kjer ne kaže ustanavljati podružnice radi pomanjkanja članov ali pa je organizirano samostojno delo za manjše okrožje nujno potrebno. Treba paziti ravno pred osnovanjem teh organizmov na dejstvo, da je podružnica do gotove meje popolnoma samostojno društvo, dočim je »pododbor« le nekaj izvrševavni organ dela v prenešenem delokrogu. Pododbor samo nadomešča glavni odbor v gotovem delokrogu, je do gotove, po poslovníku in glavnem odboru določene meje lahko tudi samostojen izvrševatelj prevzetega dela. Za vse svoje delo je odgovoren naravnost glavnemu odboru »Zveze« ali pa odboru podružnice, če pripada v delokrog podružnice, ki lahko v svojem področju po možnosti osnuje svoje pododbore za manjša okrožja. Podružnice in pododbori se smejo ustanavljati seve le s privoljenjem osrednjega odbora »Zveze«.

Ker se predlože letos pravila »Zveze« v precej prenovljeni obliki občnemu zboru, ne kaže ustanavljati te počitnice podružnic, ker se more to zgoditi le na podlagi sedanjih pravil »Zveze« in bi se morale podružnice pozneje prilagoditi novim, kar pa je zvezano s stroški in sitnostmi. Zato bo pač najbolje, če ustanovimo letos kjerkoli mogoče le »pododbore«, jim določimo točen podroben program poleg splošnega, ter s sistematičnim delom pripravljamo pot podružnicam, ki bodo potem tem trdnejše postojanke in delavnejše posestrine, če se somišljeniki enega večjega okrožja privadijo vztrajnemu smotrenemu delu v svojem delokrogu.

Delitev dela je glavno načelo uspešnega dela v vsaki organizaciji. Zato se nam zde »pododbori« velike važnosti, ker se pravzaprav v njih pokaže sila cele organizacije, a tudi posebnost somišljenikov v gotovem kraju. Doslej smo sodili »Zvezo«, t. j. ves obširni organizem, ne da bi pravzaprav vedeli, kdo je tisti, ki daje »Zvezi« moč, ki ji jemlje živahnost in svežost dela. Poslej pa bo vsakdo sam sodil in kar naravnost pokazal, kje je zaspanost in brezbriznost, kje pa marljivost in požrtvovalnost. Vse to pa bo mogoče le tedaj, čim več takih malih delavnih organizmov bo tekmovalo v delu za probujo našega vernega ljudstva. Zato trdimo z vso upravičenostjo: sila »Zveze« tiči v teh malih organizmih, tiči v »pododborih«. Podružnice niso z našega stališča, ki loči le delo in lenobo, nič drugega, nego popolnoma samostojni pododbori, za svoje delo le skupščini, oziroma občnemu zboru »Zveze« odgovorni organizmi, pododbor je zavisen v vsem od odbora »Zveze« ali odbora podružnice (če je namreč v

njenem področju). Formalno stoji torej podružnica nad pododborom, »Zveza« sama umevno nad vsemi organizmi, je res zveza posamnih več ali manj samostojno delujočih organizmov.

Toliko se nam je zdelo potrebno opomniti glede medsebojnega odnosa teh organizmov in njenih organov, dokler se vse formalne podrobnosti točno ne določijo.¹

Še nekaj o delitvi dela.

Doslej smo vedno opozarjali na potrebo »odsekov«, ki naj bi družili »Zvezine« člane v popolnoma proste krožke z namenom, da prouče do popolnosti določeno vprašanje. Za odsek zadošča že troje res delavnih članov, včasih jih je treba seve več, kakor ravno to zahteva stvar sama. Da poslej ne bomo metali odseke in pododbore v en koš, lodi za vselej »pododbor« zaznamovanje krajevno delujočih članov »Zveze« (ali podružnice), dočim naj »odsek« pomeni le gotovo vprašanje proučujoče člane. Tako naj se n. pr. zasnuje gledališki, knjižnični, organizacijski, statistični, telovadni, abstinenčni odsek itd. — Ti »odseki« naj skušajo s svojim proučevanjem zanesti zmisel za njihovo stvar med mlajše somišljenike in tudi v ljudstvo samo. Iz njih naj izvirajo nove misli in novi načrti za delo vseh, za dobro cele organizacije. Potom odsekov bo mogoče delo »Zveze« poglobiti in dvigniti na vedno višjo stopinjo popolnosti.

Ker ni bilo pododborov in odsekov, zato je viselo vse delo, vsa skrb težila le ramena »Zvezinega« odbora in ponajveč — predsednika, dočim je večina somišljenikov kritikovala in — lenarila. Ako hočemo dela, ako hočemo pre-mišljenega in smotrenega dela, potem moramo osnovati pododbore in odseke, in to čimprej tem bolje! Ali naj nas naša kmečka mladinska organizacija osramoti?! In mi vendar hočemo organizirati ljudstvo, učiti ga o r g a n i z i r a n e g a dela. — — —

Naj omenim še toinono o nekaterih važnejših odsekih. Krvavo potreben je organizacijski, ki naj bi zasledoval razvoj celotne organizacije kat. nar. dijaštva, točno motril tudi delo nasprotnikov. Naj bi tudi imel v evidenci delo podružnic in pododborov, naj bi urejeval njihove prireditve.

Prosvetni odsek bi prevzel nadzorstvo obstoječih »Zvezinih« knjižnic in osnoval nove. Urejeval predavanja, imel v evidenci člane predavatelje, zbiral kulturno-važne podatke in sestavljal v ta namen potrebno statistiko. Pripadala bi mu naloga zbirati knjige, porabljene časnike itd. ter razpošiljati v narodno ogrožene kraje. Zato bi moral biti v tesni zvezi z b r a m b e n i m o d - s e k o m, ki bi proučeval slovensko mejo, zbiral snov za jasno sliko obmejnih narodnih razmer, sestavljal narodno statistiko za male, a jako važne obmejne kraje, opozarjal na potrebe in nevarnosti, ki prete od prodirajočega Nemca, Italijana in Ogra. V najožjem stiku bi moral biti z obrambnim odsekom S. K. S. Z. in ji celo dajati inicijativo. Organizirati bi moral pouk v materinščini za slovensko dečo, ki ne zna radi nemških ponemčevalnic slovensko ne brati in ne pisati. Vsake počitnice naj bi šli vneti člani, oziroma dijaški somišljeniki v narodno izpostavljene kraje in tam zastopni poučevali dečo v pisavi in čitanju. Če deca ne zna čitati latinice, kako naj se sama nauči čitati slovenski? Glejte, kako daleč gre narodna nemška prenapetost, ki hoče onemogočiti, da bi se slovenski otroci sami kedaj priučili svojemu jeziku. Proti takim prav turškim potujčevavcem moramo organizirati četo, ki bo vsake velike počitnice radevolje po več tednov brezplačno poučevala slovensko šolsko dečo. Obrambni odsek bi v ta namen moral pritegniti vse navdušene naše srednješolske somišljenike ter jim odkazati »učiteljska« mesta za vse narodno zanemarijene kraje. Ta odsek pa bi moral organizirati tudi naše mladeniške organizacije in jih pridobiti za obrambeno delo.

Najožji stik v skupnem delu nas mora vezati z »Orlom«. Nujno potreben se nam zdi dijaški odsek »Orla«. Telovadni odsek »Orel« naj bi organiziral telovadbo med člani, zanašal misel telovadsko med somišljenike, a tudi med ljudstvom vzbujal smisel za telovadbo. Pri vsakoletni skupni telovadbi bi nastopai

¹ Upamo, da nam bo mogoče predložiti na letošnjem občnem zboru v Ljubljani ves poslovnik »Zveze«.

ta odsek kot samostojna dijaška četa, sicer pa bi bili njegovi člani telovadski organizatorji in učitelji med počitnicami v svojem rojstnem kraju. Pa tudi na našem vsakoletnem dijaškem sestanku bi se moral ta odsek izkazati. Zato bi morali naši somišljeniki poslej telovadbo intenzivno gojiti. V prvi vrsti bi moralo vsako naše akademično društvo zasnovati svoj telovadski odsek, oziroma akademiki »Zvezaši« bi morali na Dunaju in v Gradcu imeti stalne redne vaje. Ravno akademiki potrebujejo telovadbe. Gotovo se bo ta misel prijela večine, ker čudno bi bilo, če bi kmečki fant kazal več razuma za to organizacijo kot dijak, ki veliko bolj potrebuje — telesne krepitve! Vse dosedanje misli naj ogrejejo čim več src somišljenikov, da bomo v »Zvezi« deljena, a nerazdeljena močna, požrtovalna, delavna avantgarda.

Se eno važno vprašanje nam preostaja: skupno delo z bogoslovci. V zadnji številki je sprožil nekdo to vprašanje in odkrito povedal, kako ni in ne sme biti med akademiki in bogoslovci. **Najboljša pot do medsebojnega spoznavanja in umevanja, do upoštevanja in spoštovanja vodi edino preko skupnega dela.** V S. D. Z. bi morali skupno delovati vsi somišljeniki: lajiki in bogoslovci. Žal, da doslej temu ni bilo tako, a lajiki nismo bili krivi, če marsikdo izmed bogoslovcev ni vstopil v S. D. Z. in poprijel za delo v njenem smislu in v njenem krogu. Veseli pa smo bili in bomo vedno vsakogar, ki stopi v krog »Zvezinih« delavcev in pomnoži s svojim delom energijo dosedanjih članov.

Misli, ki jih je podal pisec članka »Solidarnost med bogoslovci in katoliškimi vseučiliščniki«, se uresničijo le tedaj, če nas bo vezala skupna organizacija, če bo vsak visokošolec in vsak bogoslovec čutil dolžnost, da se pridruži številu »Zvezinih« članov. »Zvezo« smo ravno radi tega ustanovili, da združimo vse somišljenike, ki jim je delo med našim ljudstvom resna stvar, stranski namen pa je bil in gotovo ostane, da bodi »Zveza« tista organizacija, v katere krogu je mogoče združiti veliko večino somišljenikov in sicer naravnost ali pa posredno. Vse forme ostanejo toliko časa le forme, dokler ne dobé v sé življenja, t. i. dokler ne osnujemo pododborov in odsekov, v katere pritegnemo lahko vsakogar, ki ima vsaj nekaj zmisla za praktično delo. Bogoslovci naj postanejo vsi do zadnjega člani S. D. Z. potom pododborov in podružnic ter naj s svojim delom prebude tudi one naše somišljenike lajike, ki so še vedno tako hladni proti »Zvezi«. Ako s svojim delom dosežemo to, da bode vsak naš somišljenik poslej užival ugled le po tem, koliko je žrtvoval za našo skupno stvar, koliko napravil v krogu S. D. Z., potem prisilimo vse somišljenike, da se oklenejo S. D. Z. S tem pa dosežemo tudi oni cilj, da bo »Zveza« zastopnica vsaj velike večine delavnega katoliškega narodnega dijaštva.

Da pa nam bo možno izvršiti vse načrte, moramo najprej skrbeti za dobro podprto osrednjo blagajno, z novci dobro založene pododborove in podružnične blagajne. Vsaka vojska stane in brez žrtev ne uresničimo svojih načrtov. Zato je finančna reforma »Zveze« prvo vprašanje. Zastopamo načelo, da položi vsak somišljenik na leto vsaj 1 K 20 vin. ali 10 vinarjev na mesec »Zvezi« na oltar. Pravijo, da nas je že okrog 1000. Dobila bi tedaj »Zveza« o b v e z n e g a davka okrog 1200 kron. Lepa svota, ne? Ali je mogoče to? Zanašamo se na navdušene somišljenike, ki naj prevzamejo nalogo, da zbirajo obvezni dar za S. D. Z. Ako pokažemo sami toliko požrtovalnosti, potem nas bo moral podpirati vsak dobromisleč Slovenec. Druga pot do finančne reforme je agitacija, neumorna agitacija med ljudstvom. Pri vsaki priliki zbirajmo vinarje za pododbor, podružnice in celo »Zvezo«. Vsak somišljenik si šteje v dolžnost, da nabere eno krono za našo »Zvezo«. Tem potom dobimo 1000 kron. Tako bi naša navdušenost zbrala na leto do 2000 kron. To pa je svota, s katero se dá kaj napraviti. Bodi naše načelo: le kdor žrtvuje, kdor dá za »Zvezo«, je naš somišljenik. Somišljenik v besedi nam bodi neznaa prikazen. Katoliško naroden dijak dela, zbira in žrtvuje. Na delo torej v počitnicah: vsak brez izjeme!

J. P. U.

Pododbor S. D. Z. za Notranjsko. Čas je, da se tudi notranjsko katoliško narodno dijaštvo zgane. Dolgo smo odlašali in čakali ugodnejših zvezd. Niso ravno najbolj prijazne, a boljše je, da pričnemo in vsaj nekaj pokažemo: voljo po delu. Svoje najboljše moči smo doslej dajali v službo celi organizaciji, poslej moramo skrbeti za ožji kraj. Omejiti se nam je treba le na ljubo našo Notranj-

sko. Ker za letos še ne kaže, da bi osnovali podružnico S. D. Z. za Notranjsko, hočemo ustanoviti vsaj pododbor. Določili smo 22. avgust za dan ustanovitve. Izbrali smo si Cerknico. Že okolica sama je zanimiva, in pa izlet priredimo na naš — Snežnik! Sledeči program smo določili: V soboto, 21. avgusta zbirališče pri tov. cand. phil. Josipu Puntar, Unec 22, od koder napravimo popoldne izlet k znamenitim škocijanskim naravnim mostom (1½ ure hoda). Od tu pešpot v Cerknico (1 uro). Zvečer prijateljski sestanek. V nedeljo, 22. dop.: ob 8. uri sv. maša in nato zborovanje do popoldne: ustanovitev pododbora in razgovor o organizaciji, dela v zvezi s primernimi krajevnimi referati, ki naj bi podali točno sliko o kulturnih potrebah Notranjske. Popoldne od 3.—5. ljudsko zborovanje: 1. Slovensko dijaštvo in slovensko ljudstvo. 2. Kulturne potrebe Notranjske. Nato zabavni del: najbrž igra in veselica v prid S. D. Z., oziroma novemu pododboru. Drugi dan jutraj odhod v Stari trg in od tam dalje na Snežnik. — Upamo, da se tega sestanka udeležijo vsi notranjski somišljeniki. Čujemo, da priromajo tudi oni iz ribniške doline, ki bodo imeli ravno teden prej ustanovitev svojega pododbora, da z nami vred poromajo dalje preko Logatca na abiturientski sestanek na Vrhniki in končno v Ljubljano na glavni sestanek vsega slov. katoliškega narodnega dijaštva 31. avgusta in 1. septembra. — Upamo, da se tega našega sestanka udeležijo tudi tovariši Goričani, ki nameravajo letos preko vipavske doline napraviti sprehod proti beli Ljubljani. Z ozirom na mnogo prireditev naših somišljenikov bi nujno nasvetovali, da si tovariši pravočasno, že začetkoma počitnic, napravijo potovalen načrt. Letos je najugodnejša prilika, da se po lepih ovinkih združimo naposled v našem kulturnem srcu — Ljubljani. Dobro bi bilo, da vsak vzame s seboj precej klobas, še boljše pa polno mošnje svetlih kronic, če more. Sicer ga bodo pa tovariši radi potolažili s skorjo kruha, če bo ravno hotel. Tov. Kobi Ferdo, stud. theol., Breg pri Borovnici, je pripravljen postreči v vsakem oziru in zato naj se obračajo do njega vsi, ki mislijo priti v Cerknico na ustanovitev pododbora, tov. J. Puntar pa je pripravljen postreči v rdečo in črno vodo, trdo posteljo in dobrimi notranjskimi — žganci, a žal, šele od 15. avgusta dalje.

U,

Prireditve S. D. Z. v velikih počitnicah. Letošnje počitnice nameravamo ustanoviti tri pododbore, in sicer 1. avgusta (ako se določi kak drug dan, naznamimo v listih) v Šmarju pri Jelšah za Štajersko, dne 16. avgusta za ribniško dolino v Ribnici in dne 22. avgusta v Cerknici za Notranjsko. Povsod bo po več predavanj, združenih z ljudsko veselico. Tovariše, ki hočejo potovati s potovalno listo S. D. Z., opozarjamo tudi še posebej na javno veliko telovadbo Z. T. O. v Kamniku dne 8. avgusta. Tako bi se lahko udeležili 1. avgusta slavnosti v Šmarju: pri Jelšah, odtod bi lahko potovali preko Trojane v Kamnik in potem preko Ljubljane na Dolenjsko v Ribnico, odtod preko Blok proti Cerknici in od tam na Vrhniko k abiturientskemu sestanku in odtod v Ljubljano k našemu glavnemu sestanku. Nudi se vam najlepša prilika, da prepotujete in spoznate velik del slovenskega ozemlja. Priglasite naj se: za Šmarje: iur. Ant. Ogrizek, Pristava na Štajerskem; za Ribnico: phil. Fr. Trdan, Ribnica, Dolenjsko.

Umetniške razglednice S. D. Z. izidejo koncem meseca julija. Za te razglednice je napravil krasna osnutka znani slovenski umetnik Maksim Gaspari. Alegorični sliki predstavljate ena izobraževalno, druga obmejno delo S. D. Z. S temi razglednicami bomo gotovo zadovoljili vse one tovariše, ki so želeli, da dobi S. D. Z. razglednice umetniške vrednosti. Sezite pridno po njih in jih povsod priporočajte! Prodajajte jih pri vseh društvenih prireditvah in zahtevajte jih po vseh slovenskih trgovinah z razglednicami! Čim več bo imela S. D. Z. sredstev, tem več ji bo mogoče storiti za našo dijaško organizacijo in izzbrazbo med ljudstvom in tem uspešnejše bo nieno delo v narodno obmejnih krajih.

Podpore S. D. Z. Delokrog S. D. Z. je čimdalje širši — s tem pa rastejo tudi potrebe. Naša dijaška organizacija je vsak dan močnejša in širša. Od vseh strani prihajajo na odbor prošnje za pomoč v izobraževalnem delu — posebno pri ustanavljanju ljudskih knjižnic. Odbor ima celo vrsto prošenj s Štajerske in Koroške, kjer žele ljudje nujno knjig. Toda odbor največkrat ne razpolaga z drugim kot z dobro voljo, ker ni sredstev: blagajna prazna, knjig ne dobimo od

nikoder, podpor skoro nobenih. »Omladina« je izkazala prejšnji mesec veike vsote, ki jih je dobila »Prosveta« od raznih posojilnic in zasebnikov. Naj bi naše posojilnice ne zaostajale za liberalnimi! Doslej nam je darovala edino posojilnica v Cerknem 50 kron in posojilnica v Vipavi 20 kron, med zasebniki, ki so nas podpirali, so pa izključno sami duhovniki in pa — akademiki. Obračamo se torej do vseh prijateljev, naj nas ne pozabijo! Tovariši akademiki zbirajo ob vsaki priliki prispevke za S. D. Z., dasi žive sami v slabih gmotnih razmerah — posnemajte jih! — Denar naj se pošilja do srede julija na predsednika: iur. M. Natlačen, Dunaj VIII., Strozzigasse 42; po 15. juliju pa v Metliko. Knjige pa pošiljajte na tajnika: iur. Stanko Masič, Ljubljana, Zalokarjeva ulica 10.

»Boj za slovensko vseučilišče«, knjiga ki jo je založila in izdala S. D. Z., se še vedno dobiva v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani. Kdor je še ni naročil, naj to stori kmalu! One gospode pa, ki so dobili brošuro na ogled in je niso vrnili in tudi ne plačali, nujno prosimo, naj ne odlašajo še dalje, ker S. D. Z. denar nujno rabi, da more poravnati tiskarske stroške. — Stane posamezen izvod 50 vinarjev, pri naročilih vsaj 10 izvodov stane izvod 30 vinarjev.

Predaval je tov. iur. Česnik dne 9. maja na ustanovnem zboru okrožja vipavskega »Orla« »o mladeniški organizaciji«, dne 16. maja na občnem zboru slov, kat. izobraževalnega društva na Colu »o zgodovini slovenskega kmeta«; dne 20. maja ravnotam »o papežtvu v zgodovini človeštva«; dne 23. maja ravnotam »o cerkvi in napredku«.

Gorenjski pododbor S. D. Z. je imel dne 17. aprila t. l. na Primskovem pri Kranju sestanek, katerega se je udeležilo 20 članov. Prva točka vspremeta je bil referat tov. theol. Dolenca »Solidarnost med bogoslovci in katoliškimi vseučiliščniki«. — Tov. kult. teh. Bernik govori »o našem počitniškem delu«, o čemur se vname jako živahna debata. Sklene se, da naj ima »Gorenjski pododbor S. D. Z.« o počitnicah svoje samoizobraževalne sestanke. Prvi sestanek naj bo v začetku avgusta v Tržiču, kjer naj se obravnava vprašanje: »O našem obrambnem delu«. — Vsakokratni predavatelj naj pošlje dispozicijo svojega govora predsedniku, kateri naj jo potem naznani vsem članom, da bo mogoča dobra debata. Dalje se izrečejo tovariši za to, da prirede o počitnicah kje na Gorenjskem igro, katero lahko potem enkrat ponavljajo. — Dopolni se odbor, kateri je sedaj tako sestavljen: predsednik iur. Ivo Pokoren; podpredsednik theol. Iv. Filipič; tajnik iur. Jož. Basaj.

Srednješolsko dijaštvo.

Abiturijentom. Ta številka »Zore« je posvečena posebno abiturijentom. Ker se je že celo leto govorilo o Pragi in Krakovu in se agitiralo za eno in drugo stran, smo poskrbeli tu čisto objektivne informacije o obeh mestih. To smo vam bili tudi dolžni. Na podlagi teh dejstev vam moremo dati le tale svet: Dokler ne obstoja v Pragi naše samostojno ognjišče, dotlej odsvetujemo vsakemu posameznemu našemu somišljeniku, da bi šel gori študirat. Kdor bi se rad seznanil s češkim narodom in jezikom, naj si izbere, ako mora k vojakom, kako češko garnizijo. Da bi pa samo radi šole gori hodili, nimamo čisto nobenega vzroka, razven tega, da je vseučilišče slovansko. Kdor hoče na kako slovansko vseučilišče, ta naj se obrne v Krakov. Eksistenčni pogoji so precej isti kot v Pragi, vsi drugi oziri, ki pridejo v poštev, govore za Krakov prei kakor za Prago. Kdor hoče res kaj profitirati, se ne sme bati gmotnih žrtev, ki jih zahtevata tako Praga kakor Krakov; gmotne koristi pričakovati ne smemo, kdor s tega stališča sodi celo zadevo, je na napačni poti. Še enkrat povdarjam, da so članke pisali samo tovariši, ki obe mesti poznajo iz lastne izkušnje, in jim torej lahko brez pomisleka verjamete.

Drugo, kar je mnogemu abiturijentu jako pri srcu, je vojaščina. Jaz sem še vedno na stališču, ki sem ga zavzel pred dvema leti v »Zori«: Kdor mora k vojakom, naj gre precej po maturi. Le v slučaju, da misli študirati medicino ali

če je gotov, da ne bo potrjen, naj odloži. Naj se ne zanaša mogoče na to, da bo pozneje imel štipendijo in bo lažje izhajal kakor sedaj. Jaz jih veliko poznam, ki so šli sredi študij ali celo že po končanih študijah k vojakom, pa vsak je še rekel: »Ko bi bil imel po osmi šoli pamet!« In še eno: Kdor mora služiti — proč od doma; naj te ne zadržuje zopet to v Ljubljani, da boš tam boljše živel, ker imaš mogoče tam sorodnike itd., ampak le ven med tuje ljudstvo, da kaj pridobiš. Pojdi k češkemu, poljskemu ali italijanskemu polku, ali kamor te že bolj vleče; sad tega leta, pa naj je bilo še tako daleč od doma, boš vedel centi šele pozneje.

Sedaj pa še nekaj, kar se tiče sploh dijaštva, ne samo abiturientov. Mnogokrat tožite, da je o počitnicah dolg čas, ker ne veste kaj začeti. Prvo je: počivajte; drugo: glejte, da tudi počitek na kak pameten način izrabite v svojo korist. N. pr. čez leto morate študirati in nimate preveč časa, da bi čitali reči, ki so premalo v zvezi s šolskim poukom. G. župnik v domači fari ima gotovo dosti lepo knjižnico. »Kamol. Obzornik«, »Rimski Katolik«, s katerimi bi se moral dijak seznaniti, kakor hitro ga začnejo taka vprašanja zanimati, bosta bržkone v njegovi knjižnici. Približajte se mu, on vam bo gotovo z veseljem postregel s knjigami, ki jih ima.

S. D. Z. je na jako praktičen način organizirala popotovanja po domovini. Ne zamudite prilike! Domovino je treba spoznavati. Res, da njene lepote zadostno cenimo šele, ko smo enkrat videli tujino, toda bolj bomo cenili tudi domovino, če jo bomo bolj poznali. Zato le potno palico v roke, stroški bodo itak malenkostni!

Pa še na nekaj bi vas opozoril: Nabirajte narodno blago! Marsikaj še vedo stari ljudje povsod, samo vprašati jih je treba. Zapisujte pesmi, dr. Štrekelj vam bo za vse hvaležen. Zapisujte spomine o Francozih; letos je čas za to, ko Slov. Matica zbira take spomine, da jih izda v posebni knjigi. Zapisujte krajevna imena (kako imenujejo njive, travnike, gozde, skupine hiš, potoke, pašnike itd.), in vse, kar zanimivega vidite ali slišite. Jeseni, ko se vrnete v gimnazijo, izročite zbirko svojemu učitelju slovenščine, on jo bo gotovo z veseljem poslal na pristojno mesto, kjer se bo porabila. Vzemite si te besede k srcu; dijak zelo veliko lahko stori, ravno kar se tiče zbiranja narodnega blaga. Samo odprto oko in uho! — Želim vsem veselih počitnic!

France Stelč.

Abiturijentski sestanek se bo letos vršil na Vrhniki 28. in 29. avgusta, torej neposredno pred sestankom katoliških akademikov v Ljubljani. Igrala se bo naj-novejša A. Medvedova igra »Črnošolec«. Program se priobči pravočasno v časopisih.

Slavnostna akademija v Kranju. Dne 21. in 22. malega travna so sicer tako prozaični zidovi naše telovadnice naenkrat oživali in veselo kimaje pozdravljali goste, ki jih še nikdar niso imeli v svoji sredini. Bilo je pa tudi vzrokov dovolj za dobro, židano voljo. Že ta oder! Čisto kakor v Šekspirovih časih! Dokler je bilo zagrinjalo zastrto, je bilo še nekaj iluzije, dasi so telovadni drogovi zadaj čudno štrleli nad tistim skrivnostnim šotorom, ki naj bi pomenil »svet«, oziroma dvorano mestnega glavarja in pa gostilniško sobo. A ko se je dvignil zastor, bože mili! Kakšna revščina! Par zakrpanih kulis, ena mizica, to je bilo vse, kar naj bi pričaralo gledavcem prepričanje, da so v elegantni dvorani! Že to je vzbujalo dobro voljo! Igra »Revizor« je polna duhovite komike, a prirediti jo je tako, kakor jo je pisatelj (Gogolj) spisal. A pri nas so jo — baje iz »tehničnih vzrokov« — prirezali, izpustili nekatere boljše prizore (kjer nastopata žena in hči glavarjeva) ter nadomestili — risum teneatis, amici! — z »mašili«, ki naj bi zamašili nastale vrzeli. Da se niso domala vsi sotrudniki tako izbornou naučili vlog in ohranili potrebni humor, bi bila komedija prav radi »mašil« propadla. Čemu bi bili tako ozkosrčni! Poljski dijaki nastopajo n. pr. v Krakovu tudi v ženskih vlogah pred odličnim občinstvom in vse je polno hvale! (Prim. njih srednješolsko glasilo »Znicz«, št. 17., str. 127.) Torej hands off zanaprej, pustite umotvore, kakršni so in ne kvarite jih s svojimi krpmi! To zahteva spoštovanje do pisatelja, pa tudi obzirnost do mladine, ki ne sme dobiti vtisa, da se sme delati s klasiki — kakor — oprostite! — sv... z mehom! — Sicer pa misel samo pozdravljamo! Da sta nas izbornou petje in orkester »Sluga« spravila v potrebno razpoloženje, ne smemo pozabiti.

Listek.

»**Bom šel na planince.**« Potpuri slovenskih narodnih pesmi za tamburaški zbor zložil Marko Bajuk. Cena 3 K. Ljubljana 1909. Založila »Katoliška Bukvarna« v Ljubljani.

Tamburaši, veseli boste te nove zbirke. Lep šopek, povit iz deseterih narodnih pesmi, ki so preprosto, pa vendar ne enolično, ampak ponekod kar živahno harmonizirane. Celo lahke imitacije je gospod Bajuk poizkušal semtertja; tudi prehodi, oziroma med- in poigre se kaj lepo strinjajo v eno celoto. Seveda, kakor tamburaški zbor ni umeten orkester, tako tudi skladb zanj ne moremo meriti s stališča visoke umetnosti; to pa lahko rečemo: g. Bajuk je storil, kar se je storiti dalo za tamburaški zbor s posameznih pesmi, ki se tudi posamič lahko igrajo. Gotovo je pa, da bo ta potpuri kot tamburaška skladba prav dobro učinkovala.

»**Za križ in svobodo**« je naslov izvirnemu igrokazu, ki je izšel v založništvu »Katoliške Bukvarne«. Cena za posamezne izvode 50 vin., vsaj pet izvodov in več po 35 vin. — Igrokaz je namenjen našim društvom in je njega dejanje povzeto iz novodobnega društvenega življenja. Igrokaz vsebuje zanimive dialoge in ima mnogo živahnega dejanja v sebi. Brezdvomno bo igrokaz dobro došel zlasti onim našim društvom, v katerih se v zadnjem času tako lepo razvija mladeniško gibanje. »Za križ in svobodo« naj postane programni igrokaz za vsa naša izobraževalna mladeniška in dekliska društva!

Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada. II. Nabral Ivan Šašelj. Založilo »Katoliško tiskovno društvo« v Ljubljani. — Z veseljem pozdravljamo nadaljevanje te zbirke. Delo g. Šašlja nam je dokaz, koliko posameznik lahko stori na polju narodnega blaga. Naj bi dobil po slovenski zemlji veliko posnemavcev! V ljudstvu so povsod še skriti veliki zakladi, ne samo v Belikrajini, samo treba je človeka, ki se ne boji truda in jih gre dvigat. Kdor hoče ljudstvo spoznavati, naj nabira narodno blago. Dijak v tem oziru lahko veliko stori. »Bisernice« vsem dijakom kar najtopleje priporočamo!

Slovarček k iztranim Ovidijevim pesmim, sestavil Ant. Dokler. Založila »Katoliška Bukvarna« v Ljubljani. Isti je pred kratkim izšel. Stane 1 K 90 vin.

Apologetska knjižnica »Luči« je namenjena v prvi vrsti dijakom, delavcem in izobraženim kmetom. Njeni prednosti sta popularnost in nizka cena. Dosedaj je izšlo: 1. Nilkes: Obrana proti modernom bezvjerju. Naroča se pri »Knjižara Siemeništa u Spljetu«. 2. »Potječe li čovjek od majmuna?« Iz nemščine. Naroča se: »Zbor bogoslovne mladeži u Zadru«. Stane 8 v. (strani 38). Tudi Slovenci bi potrebovali podobno knjižnico za ljudstvo.

Ženski glasnik.

Žensko socijalno šolstvo pri Nemcih. Sorazmerno z duhom časa napreduje tudi mej ženstvom vedno bolj socijalna zavest. Kako zelo je že nemško ženstvo spoznalo potrebo, da tudi samo nastopi v socijalnem delu, nam najbolj priča to, da je že z oktobrom leta 1905. ustanovil »der deutsch-evangelische Frauenbund« v Hanovru krščansko-socijalno žensko šolo (»Christlich-soziale Frauenschule«). Učiteljske moči tvorijo razen verskega pouka samo ženske. 1. oktobra 1908. pa so ustanovile »Mädchen- und Frauengruppen für soziale Hilfsarbeit« podobno šolo (»Soziale Frauenschule«) v Berlinu. Učne moči se pretežno ženske, voditeljica šole je znana dr. Alice Salomon. Cilj te šole dosti označa prospekt, ki navaja sledeče: 1. Pripravljati mlada dekleta sistematično za njihove naloge v družini in jih vjavati v socijalno delo; 2. deklice in žene izobraževati za poklicno in prostovoljno socijalno delo.

Katoličanke do sedaj še nimajo takih šol, vendar pa skušajo to nadomestiti s socialnim seminarjem v Monakovem, s katerim je združen socialni kurz za žene. S teoretičnim navodilom je združeno tudi praktično delovanje. To je za enkrat priprava za prvo katoliško žensko socialno šolo. **Frst.**

Akademija sv. Križa v Freiburgu v Švici. Za višjo znanostno izobrazbo žen, posebno učiteljic.¹⁾ Namen ji je poglobiti in razširiti žensko izobrazbo kakor zahteva moderni čas; nadomešča naj zadosti pripravljenim mladim ženam, posebno prihodnjim učiteljicam vseučiliški študij. V akademiji je slušateljicam poleg sistematičnih predavanj na razpolago tudi znanstvena hišna knjižnica in čitalnica za časopise, poleg tega pa morejo pod istimi pogoji kot vseučiliščniki uporabljati freiburško vseučiliško knjižnico. Za obisk zbirk seminarjev in laboratorijev na vseučilišču je potreba dovoljenja dotičnega strokovnega učitelja.

Za sprejem se zahteva izpričevalo o skušnji za učiteljice na ljudski šoli ali absolutorij kakega dekliškega gimnazija, ali pa izkaz o enakovrednih študijah. Poleg tega se zahteva tudi zadostno znanje nemščine in francoščine.

Učni jezik je nemški in francoski, poleg tega se pa uči v laškem, angleškem in poljskem jeziku jezik in literatura dotičnih narodnosti.

Predmeti, ki se jih podučuje, so sledeči: veronauk, filozofija, pedagogika. Jeziki: nemški, francoski, laški, angleški, poljski. Zgodovina, zemljepis, matematika, botanika, živalstvo, fizika in kemija. Leto se deli v dva tečaja, kakor na vseučilišču. Za skušnjo iz prvih treh predmetov je treba poslušati najmanj dva tečaja, za ono iz ostalih predmetov najmanj štiri tečaje. Diploma vsposobljuje za učiteljice na ženskih realkah in višjih dekliških šolah. **Frst.**

Reforma v ženskem študiju. Dne 25. marca l. l. se je deputacija akademičnega ženskega društva, obstoječa iz predsednice gospe stud. phil. Melite Berka in podpredsednice gđcne. stud. phil. Marijane Jokl v spremstvu državnega poslanca dr. Ofnerja podala k naučnemu ministru, da mu izroči želje študirajoče ženske mladine. V ministru predloženi resoluciji zahtevajo preosnovo licejev v redne srednje šole. Izprašane dijakinje licejev so doslej na vseučilišču gostovale le kot izredne privilegirane slušateljice. S tem novim korakom pa hočejo premostiti prepad, ki je liceje ločil od srednjih šol in tako ustvariti enakopravnost licejev in ženskih srednjih šol. Minister grof Stürgkh je deputacijo prijazno sprejel in obljubil, da hoče po možnosti vpoštevati njih želje. **Ida T.**

Japonsko žensko vseučilišče. V Tokiju obstoji žensko vseučilišče, ki ima 300 slušateljic, v vseučiliški pripravnici pa 500. Predava se filozofija, moralka, narodno gospodarstvo, higijena in gospodinjstvo. Skrb za telo in telovadba sta predmeta, na katera se posebno pazi.

Žensko dijaštvo čedalje bolj pohaja vseučilišča. Seveda čutijo tudi dijakinje potrebo organizacije. Na D u n a j u obstaja »Splošno žensko dijaško društvo«, ki je dostopno slušateljicam vseh narodnosti. V zadnjem času so osnovale nemške vseučiliščnice katoliškega prepričanja svojo organizacijo. V Pragi študira letos na univerzi krog poltretjisto slušateljic, ki so se letos organizirale v »Sdružení akademicky vzdělaných žen«, seve po naprednih načelih. Češka Liga Ak. vabi slušateljice katoliškega naziranja, da vanjo vstopajo. Žensko vprašanje postaja čedalje bolj aktualno, važno ulogo v gibanju, ki se bo gotovo v doglednem času jako razširilo, bo pa igrala ženska inteligenca. Zato moramo gledati, da se ne bo zopet ponovila stara mizerija: mi imamo armado, liberalci pa izšolanke (ne rečem izvežbane) vodje. Ker je pa zlasti slovenskih in hrvatskih slušateljic jako malo, naj bi se organizirale vse Slovanke, ki so katoliškega prepričanja, kjer je to mogoče. Zavzame naj se pa za to z vso vnemo Slovanska Liga Kat. Akademikov, kadar ji potrde pravila. **A. B.**

¹ Kdor hoče podroben načrt, mu ga na zahtevo pošlje ravnateljstvo. Naslov: Akademiedirektion der Akademie vom Hl. Kreuz, Freiburg (Schweiz).

Zorislav :

Vagabunda.

Humoreska iz dijaškega počitniškega življenja.

Vlak je zažvižgal in naju odvedel iz belega Zagreba proti zeleni Štajerski. Sklenila sva s tovarišem Tonetom, da izstopiva na postaji B., a neljuba dogodba nama je prekržala načrt.

»Jaz sem zaspan!« je vzdihnil tovariš in se vlegel na trdo klop.

»Jaz tudi!« sem mu pritrdil in storil isto. Kazalec na moji žepni uri je kazal pol enajstih zvečer in ni čuda, da sva kmalu zaspala ter bila vesela, da naju nihče ne moti.

Bilo je na postaji, če se ne motim, Zaprešič, ko se je vlak s tako silo ustavil, da sva popadala iz klopi na gola tla: jaz naprej, on za mano, seveda kar na mene.

»O jej!« sem zajavkal, ko sem čutil pod sabo mokra in popljuvana tla in na sebi Toneta z vso maso njegovega telesa.

»O jej!« je izgovoril napol v spanju Tone in se skobacal zopet po koncu, se malo pretegnil in se hitro zopet vlegel. Hm, lahko je spal naprej, saj je padel na mene! A jaz?

Skušal sem zopet zaspati. Ni šlo rado in lahko, a šlo je vendar in zaspal sem spanje trudnega človeka, ki je cel dan ogledoval prestolico hrvaško.

Kar me sune nekdo pod rebra.

»Kaj pa je?« sem vzkliknil preplašeno in skočil na noge.

»Oprostite, gospodine, ali niste vzeli voznega listka do postaje B.?«

»Seveda sem! Za to vprašanje me pa še ni treba suvati in vzbujati iz spanja!« sem se hudoval na sprevodnika in se hotel vleči.

»Jaši te vrag, ali ne veš, da pride zdaj že postaja C. in da si dve postaji prespal? Kje je že postaja B.! Že smo eno uro daleč od nje!«

»K—a—aj?« sem topo zazijal in čudno pogledal sprevodnika, ki je vzel iz torbice neko knjigo.

»Tvoje ime?« je rekel strogo uradno.

»Zakaj? Ali res ne verjamete, da sem po nesreči prespal postajo?«

»Tvoje ime?!«

»Bodite dostojnejši in mi dajte pojasnilo, zakaj me tikate in kaj mislite z menoj storiti!«

»Ha—ha, še vilkam ga naj, potepuha, ki se je mislil par postaj brezplačno voziti! Še enkrat, kako se pišete?« je rekel sprevodnik in mi del roko na ramo.

»Pustite me v miru! Na bližnji postaji bom že plačal, kar gre! Vi pa nimate pravice tukaj tako oblastno z menoj postopati! Jaz sem dijak!«

»Ha—ha, dandanes je vsak potepuh in vagabund že dijak? He—he, že poznamo take tičke!« se je zadovoljno smehljal sprevodnik in vzbudil mojega tovariša.

»Vi ste tudi dijak, kaj ne?«

»Seveda sem!« je pritrdil zaspani Tone nič hudega sluteč in si mermal oči.

»Ha—ha—ha!« se je zakrohotal sprevodnik, da so mu kar solze začele kapati iz oči. »Ha—ha—ha, sedela bosta, sedela! Vama pravim!«

»Zakaj sedela?« se je začudil Tone.

»Glej ga no, vagabunda! Še povpraševal me bo, zakaj bo sedel!«

»Kdo je vagabund, a—a?«

»Ti!«

Vlak se je ustavil na postaji C. Sprevodnik je hitro poklical dva železniška uslužbenca in jima povedal, da je vjel dva tička brez voznih listkov. Hej, to bi ju bili morali videti, kako sta planila na naju. Jeden je zagrabil mene, drugi Toneta za vrat in odtirala sta naju pred postajenačelnika.

»Herr Stationsschef,« začel je eden izmed uslužbencev pobirati in zbirati svojo nemščino, »zwei Lumpen hab' ich Ihnen gefahren!«

»Was, was?«

»Zwei Lumpen ohne Karten für sich fahren!«

»Ah, das ist schön!« vzkliknil je postajenačelnik in naju premeril z ostrim pogledom.

»Wer bist du!?« je vprašal Toneta.

»Jaz sem najprvo Slovenec in potem sem dijak!« je odgovoril Tone.

»Ah, ah, ein Slovene und dann ein Student! Ah, ah, das ist schön!

Und wer bist du!?« se je obrnil k meni.

»Tudi Slovenec in dijak!«

»Können Sie deutsch sprechen?«

»Znava, pa nočeva!«

»Werden schon sehen!«

»Kdo naju more siliti, da govorimo nemški? Sicer pa vas nič ne briga, kaj sva in nisva, ampak le, da nama naložite globo, ker sva se peljala nekaj časa zastonj.«

»Bomo videli, če smem ali ne! Pokličite orožnika!«

»Koga?« se je razjezil Tone.

»Ha—ha, sta že prava! Orožnikov se bojita! Le brž ponje!«

Spogledala sva se s tovarišem. Dozdaj sva imela vse le za navadno šalo, a zdaj?

Orožnik z nasajenim bajonetom je vstopil.

»Kaj velevate, gospod načelnik?«

»Odpeljite ta dva potepuha v ječo!«

»O, o, zaka?« se je ohrabril Tone.

»Lej ga no! Sedaj se bo pa še neumnega delal in popraševal!«

»Kaj sta napravila, gospod načelnik?«

»Zastonj sta se mislila voziti!«

»Ali nimata s čim plačati?«

»Hm, hm, ne vem!« se je popraskal za ušesi načelnik.

»Imava, imava, a gospod načelnik naju niti ni vprašal po tem, tem-več naju hotel kar pahnuti v ječo!«

»Kdo sta?«

»Dijaka!«

»Imata dokaze?«

»Tu so izpričevala!«

Orožnik je dolgo zrl v najini spričevali. Tudi postajenačelnik je strahoma pogledal vanji! Menda je videl prvič gimnazijsko spričevalo, saj veste, kdo so »postajenačelniki« na takih postajah.

»Vse v redu!« je slednjič sklenil orožnik in nama vrnil šolski izpričevali.

»Vraga?« je zazijal postajenačelnik.

»Vse v redu!« je pritrdil orožnik še enkrat in odšel.

»Gospod načelnik, midva vas bodeva tožila radi vašega grobega postopanja!« je z resnim glasom dejal Tone.

»K—a—aj? To—to—ži—ži—la? Zakaj?«

»Ali železnica zato plačuje svoje poduradnike, da oni tako grdo postopajo z ljudmi? O, pozna zakone in veva, kaj se sme in kaj se ne sme!«

»Prosim vas . . .«

»Ne pomaga nič! Vaše ime?«

No, šala se nama ni posrečila, ker sva smatrala uradnika za bolj neumnega kot je bil res. Na boljšem sva pa le bila, ker naju je spodil iz postaje, ne da bi kaj plačala za vožnjo od postaje B. do C. (Dalje prih.)

Iz lirike Jasona Saviljeva.

Materi.

Odkdaj mi ogenj je v očeh,
kje sva sè z žalostjo razstala,
kje spet sva si roke podala
jaz in mladosti otrok smeh?

Po tihi stezi čez polje,
ko sem se vračal v rodno selo,
mi hrepenenje je nasproti prihitelo,
ki se ga zveselilo je srce!

„O sin, če te sovraži svet,
če trnje ti na pota suje,
naj duša ti nikar ne obupuje,
doma ljubeče vedno boš sprejet!“

Če bi nič drugega kakor besede te
mi dala, zlata mati,
glej, sin bi ti ne mogel poplačati,
pa naj žrtvuje ti življenje vse!

Prošnja.

O ti svetlo solnce,
volje in moči,
ne zatoni, ne zatoni
polju mojih dni! —

Jaz sem mlad in sejem
zrnje lepih nad,
ki bo vzkliko in rodilo
le pod tvojim žarom sad! —

Spomin.

Oh, kaj vse mi duša čuti,
ko ob pozni nočni uri
iz otroških let spomini
trkajo na njene duri! —

„Veš li še, ko smrtni angel
stal je tik ob tebi
in se nisi vstrašil nič ga
sanjajoč o nebi . . .“

Vprašali so te ljubeči
v tihi gorski koči,
če se mlado srce rado
od življenja loči —

In ti lahek smeh na ustnih,
ne znajoč, kaj je življenje,
čakal vdano si trenutka,
da približa se ločenje . . .

A tedaj poslanec smrti
zdrznil se in šel je,
k tebi pa se z rožnim licem
spet vrnilo je veselje . . .“

Ah, kaj vse ob tem spominu
duša mi občuti,
ah, kaj vse ob tem spominu
mi nemirna sluti! . . .

Grem po cesti . . .

Grem po cesti, ki ji konca
kakor hrepenenju ni,
z mano hodijo spomini,
sredi njih si ti . . .

O devojka, kje so dnevi,
ko je vladala pomlad,
ko cvetelo nama v srcu
toliko je lepih nad? —

Vse je šlo kot lepa misel
mimo žalostnega gre . . .
Kaj bi delal, da ostalo
ni spominov mi na te! —

Ob vrnitvi.

Ko sem po beli cesti
se vračal v rodno vas,
mi je bilo pri srcu,
da plakal bi na glas.

Pomladi čakajoča njiva,
mladosti moje mati,
me je sprejela: „Dragi,
kaj nisi mogel tu ostati?“

Iz mojih sočnih grudi
bi leto ti za letom
cvetela in zorela sreča,
ki iščeš jo zaman med svetom.“

O njiva, moja njiva,
da bi kar zdaj vem, takrat vedel,
verjemi, nikdar sreče
med svet bi iskat ne zabredel! . . .

Kaj vse je bilo v teh besedah,
le Bog nebeški ve
in oni, ki se je prevaran
domov povračal čez polje!

Ko je zahajalo solnce . . .

Kakor da raztresel kdo bi rože Ah pa solnce je vtonilo
čez nebó, v ocean
so oblaki zarudeli in namesto rož rdečih plule
v solnčnih žarkih nad goro. so pošasti črne čez azurno plan . . .

Takrat mi je srce zadrhtelo,
težka slutnja prišla k meni je v poset:
„Kaj če sanje, rože na nebesu tvojem
spremene v pošastne se prevare, o poet?“

Iz cikla „Sanje“.

Noč pomladna v svojem čaru In tedaj . . . Srce mi je vzdrhtelo,
je poljubila kostanje bilo mi je, da bi plakal,
in jih tajno, kot zna ona, o in vendar, srečen,
zazibala v sanje . . . da sem ta trenutek včakal!

Jaz sem šel pod njimi, Kakor da bi na perutih lahkih
z mano žalost-znanka, šli ljubeči, vdani vzdihni
ki mi je o težkih dnevih iskat si sorodne duše
govorila brez prestanka. so zveneli v noč akordi tihi —

Friderika, Friderika,
ko boš zopet v mrak igrala,
spomni se, kaj si poetu,
kaj človeku dala! —

Kmetiška.

Žalostno na svetu meni: Pa njen oče, trd kmet,
brez dekleta mi pokopal je veselje:
v večnost mi potekajo „Nikdar pred oltar,“ je rekel,
moja mlada leta! „siromak je ne popelje!“

Kolikrat sem sanjal Dobra moja ljubica
o prelepi koči, dolgo je jokala,
o zelenem polji a nazadnje se besedam
in o deklici cvetoči. je očetovim udala . . .

Pravtako sem mislil: Ko zvonili so zvonovi farni
v beli koči njeni in k poroki šli so svati,
bodeva živila, takrat, zapuščen mladenič,
jaz njej, ona meni. sem začel jokati --

Hrepenenje.

Ko náte se oko ozira ki pod teboj v samotni vasi
iz dalje, Matajur, sem živel jih otrok
srce mi hrepenenja umira, in zaželel si včasi
nazaj želim si srečnih ur, na te, na vrh visok,

da bi od tam dotaknil
ves srečen se neba,
odprl ga in zamaknil
se v božja čuda vsa . . .

Ocene.

Minko B. »Študent.« (Slika iz življenja.) Slika se Vam je posrečila; sempatja se Vam še pozna neokretnost in nesigurnost v rabi vseh sredstev, ki so pisatelju umetniku na razpolago. Gramatikalične in pravopisne napake delate, kot se nam zdi, iz same ljube zanikernosti, zato se v posameznosti v tem oziru nočem spuščati. Če bo pripuščal prostor, se bo stvar objavila, ker obravnava tako perečo dijaško zadevo, ki se je, kar se mi zdi tudi potrebno omeniti, od najrazličnejših osebnosti na najrazličnejši način obravnavala, tako, da je v tem oziru že precej težko biti originalen. Dijaško življenje, dragi moj, je zelo bogato na najrazličnejših sujetih, ki morajo mikati vsako umetniško čutečo dušo, da jih vporabi. Poskusite tudi Vi! Zdi se mi, da Vam ne manjka poklica.

Brinovški. Poslali ste nam pet pesmi, ki nam več ali manj ugajajo. V formalnem oziru Vam nimam kaj posebnega očitati. Zdi se mi, da je Vaša »Pomlad« spretno maskirana ljubavna pesem. Lepi so verzi, ki se nanašajo na »Pomlad«:

Kakor neskočno nebo brez vseh zvezd
moje bi bilo življenje brez cest:
Luč bi mi tvoja ugašala,
ti bi se z drugim ponašala.

To pojete na naslov pomladi; v tej pesmi ste res skromen. — Toda v nekaterih drugih ni tako; tam se pokažete kot strastnega mladca, ki je precej nepotpežljiv in nepočakan. — Pesem »V spominsko knjigo« — je sempatja nekoliko nejasna; mogoče se nanaša na Vaše osebne doživljanje, kar pa profanum vulgus ne more razumeti. »Pozdrav sam o« je čustvena pesem, ki ji ni kaj očitati, dasiravno tudi ne izraža bogve kaj. »Prošnja« je napravila name vtisk, kakor bi jo bil pisal mlad zrel mož. Isto sem doživel pri pesmi »Ko ona ljubila me bo«. Če Vam tudi pozneje v življenju, po nekaj letih ostane to stremljenje v srcu, da bodete skušali izliti svoja čustva in misli v verze, in če se bodete še skušali izpopolniti, potem bodete, kakor se mi dozdeva, lahko marsikaj dosegli na pesniškem polju. Vsekakor imate talent! Želimo, da se še kaj spomnite na nas in sčasoma morebiti tudi kaj priobčimo.

Zoran. — Vi ste edini, ki ste nam v letošnjem letniku doposlali otroške pesmi. Samoposebi se razume, da ne morem vsled preobilih opravkov pregledati nekaj letnikov »Vrtca« in »Zvončka«, da bi lahko izrekel odločno besedo: »To je Vaše« ali »to ni Vaše!« Rečem naj le, da se zna Vaša Muzica kaj spretno igrati z otroci in da je med njimi precej doma. Hoditi pa še ne zna dobro, — prav tako kakor mali otroci, ki imajo še bolj negotov korak, ki se z ročicami in nožicami love za stole in za klopi, da ne bi padli, ki so pa vkljub temu popolnoma zadovoljni s svojim položajem, kar znači tisto lepo veselje in rožni nasmeh na mladih ličicah, ki tako vabljivo privlačuje starejše ljudi, da za trenotek pozabljajo svoj položaj in se vdajajo spominom. To je tisto, vsled česar so prave, lepe otroške pesmi pri čitajočem občinstvu tako priljubljene. Pomislite n. pr. na Zupančičeve »Pisanice«. Razume se, da Vaših pesmi nikakor niti od daleč ne morem primerjati s »Pisanicami«; rečem pa lahko, da imajo vkljub semintia pomanjkljivi obliki in še drugim napakam nekaj neprisiljenega in prirčnega na sebi.

»Mati otroku« naj bi bila nekaka pesmica zazibalka. Mogoče je mamica trudna in bi tudi sama rada spala, toda dete ji joka v zibelki in neče zatisniti trudnih oči. Bilo bi lepo; ona bi zaspala in se spočila od dnevnega truda in dete bi zaspalo in »angelci peli bodo lepo«. Kako lepo poje Ukrajinka svojemu sinku

v zibeli; poje mu z oduševljenim glasom o slavni preteklosti, o hrabrih pradedih, ki so na hitrih konjih meč ob boku prehiteli prostrane poljane, udarili kot vihra na sovražnika domovine in ga podrli v prah; s tožečim glasom poje o nesreči, ki se je priplazila nad domovino kot megla in ki je neče sedaj zapustiti. Majki se oči leskečejo v čudnem ognju; otrok pozabi na jok in gleda, gleda... »Prišei pa bo čas tudi zate, sinko! Takrat ne boš več v zibeli, takrat boš velik, Tvoja desnica bo močna, sedel boš na konju kot pravi kazak in takrat se boš skušal z vetrom in vihro, ki divja po Ukrajini, kdo je hitrejši. Ne bo se takrat košatil predrzni veter; pognal se boš na konja z divjim pogumom in v trenutku ga boš dohitel, potrl v njegovem ponosu in ga raztrgal s svojimi širokim konjem na dve plati. Ne bo se takrat hvalil sovrag nad ponižanjem tvoje domovine. Neštevilno junakov se bo zavihtelo na konje, sablje se bodo zabliskale v zraku in kopita bodo zabobnela po zemlji. In kaj potem sinko? ... Ej, potem pridejo lepši dnevi, potem pride sreča ... Toda daleč je še tisti čas. Tvoja ročica še počiva slabočno na odeji; s svojimi rokami te polagam v zibelko. Ti si še slab, sinko moj, toda vedno ne ostaneš tak. Spi, sinko moj, spi ...

Spomin na lepšo preteklost, britki občutek sedanosti in upanje v bodočnost, vse odmeva iz teh lepih zazibalk. In kje je naša preteklost? Pozabili smo jo. In naša sedanost? Ljudstvo je morebiti že tako otrpnilo, da se semintja niti ne zaveda, da trpi. Človeku se zazdi kot mrtva masa brez vsake iskrice življenja. Pridejo momenti, ko nas tista silovita pest življenja zgrabi s tako silo, da se ta masa instinktivno zgane in da da znak življenja od sebe. Toda, ali niso to samo trenotki? — Ne, ni tako, človeku se samo zazdi v gotovih, težkih trenotkih. Če bi se našel med nami od Boga obdarjen pesnik, ki nam bi napisal lepo zazibalko ... Utrujena mati sedi ob zibelki svojega otroka in ziblje, ziblje. Njen sinko pa je bolan in joka. Pa si misli mamica: Glej, sinko, tvoj ata in jaz se z vsakim dnem starava. Tvoj otec izgublja moči, plug se mu ne pogreza pod rokami več tako globoko v zemljo, kot v prejšnjih letih. Roke mu omahujejo od dela, glej in zemlja ga čaka s hrepenenjem, rada bi se oddahnila, rada bi, da bi ji počesal z brano njene dolge, lepe črne lase, najlepši pogled za kmeta. Glej, in tvoj otec morebiti omaga sčasom, in tudi moje moči ne bodo vedno; ti, detece moje, pa le plakaš v bolesti cele noči in nočeš biti zdravo in krepko. Sama sva tu na meji s tvojim ocom. Tuji, drugače govoreči ljudje stegašo roke po najini in tvoji zemlji. Toda ta lepa zemlja je najina in tvoja; po teh poljih in solčnih goricah boš ti gospodaril, ko boš velik in krepak in ponosen; in z odločnostjo boš gospodaril in varoval svoje pravice; in svoje mamice in njene govornice se ne boš sramoval. Mogoče je že blizu tisti čas, sinko, in ti še nisi dovolj krepak. Spi, sinko, spi.

Kot vidite, sem se nekoliko zafantaziral. Toda sam dobro vem in Vi gotovo tudi čutite, da nimam zato poklica. Če bi se mi pa bilo posrečilo pokukati skupaj z Vami v neki nov svet, kjer se še Vaša Muza ni izprehajala, potem bi bil pa zelo zadovoljen; kajti to je bil moj namen. — Še eno opombo k Vaši »Žalostni ptici«. Spomnil sem se na narodno pesem, ki se začne z besedami: »Stoji učilna zidana.«

Kakor sem torej že v začetku omenil, ne morem kontrolirati, če je vse, kar ste nam poslali, originalno. Če imate Vi v tem oziru čisto vest, o čemur nimam zaenkrat vzroka dvomiti, potem Vam tudi mi lahko rečemo, da so Vaše pesmice napravile na nas še precej ugoden vtis. Da pa delate semintja formalne pogreške, in, kar se tiče vsebine, sem Vam pa tudi omenil.

Ferdo Sergiej. Splošno ne morem reči, da bi bilo slabo. Če je že slika tako lepa, — če oči vedno sledijo za Vami, če Vam zlati lasje in rdeči ustni že na sliki motijo misli, kaj šele potem, ko imate pravo naravo pred seboj in ne samo mrtvo sliko. Ne rečem, da bi ne bil to dober način, ki izrazite z njim občudovanje svoji »kraljici«. Sicer pa s tem še davno ni rečeno, da bi se jaz navduševal za ta Vaša čustva. Vkljub temu, da ne poznam razmer, vendar lahko izrečem splošno sodbo, da resno pečanje s takimi čustvi ne spada v gimnazijska leta. Prašajte kakega starejšega, pametnega prijatelja in prepričan sem, da Vam bo povedal isto. Na noben način Vam pa nočem ubijati gimnazijske poezije, dokler se giblje

v poštenih mejah in dokler vsled tega šoiski študiji ne trpe. Omenim Vam še par formalnosti:

»Deva krasna, deva mila,
ali vidiš v srce meni?...«

Glavna stvar je menda: Ali mi vidiš v s r c e? V Vaših verzih je pa naglašena beseda »meni« in sicer ne radi smisla, ki je, če se naglašča »meni«, napačen, ampak samo zaradi rime, da se namreč naslednji verzi ujemajo s prejšnjimi:

»Saj motriš me, kakor vila,
v gozdni utici zeleni.« —

Pesem »Spominom« prerazločno kaže znoj in napor, s katerim ste kovali svoje rime, ki sem jih že neštetokrat čital. Recimo »želje« — »bel je« ni dobra rima; »želje« ima odprt širok »e«, »bel« ima pa ozek »e«. Le poskušajte izgovoriti! Pa še nekaj drugih pogreškov, ki jih ne morem vseh posebej omenjati. — Mogoče Vam zaeno s temi čustvi izgine tudi strast do verzov, mogoče pa tudi ne, česar ne morem reči natančno. Le še pošljite; smo Vam drage volje s svetom in kritiko na razpolago.

Irem Pisoj. Menda se ne motim, če sodim pri Vas, da čitate pridno »Ocene« v »Zori«; vsaj po pesmih soditi se mi to dozdeva. Zakaj sem bil vedno odločno proti tisti omledni žalosti, ki nič ne pomeni, ki človeka napravi bolnega in za vsako stvar nesposobnega? Proč z bolehnostjo! Naša ljuba slovenska domovina je kot Vaša »Žalostna ptička«, ki je naučila z največjo ljubavjo in požrtvovalnostjo svoje mladiče lepo peti. Pa pride zlobna roka in ji pokrade mladiče.

Kakor povodenj, kakor dolg, grozen zmaj se vleče tuj živelj, naši sovražniki, v naše doline, v našo domovino. Vedno bližje je, posamezne kraje je že popolnoma objel in odločil od nas v svojem železnem objemu. In mi — naj stojimo zraven in naj deklamiramo jokave verze. Ne, — mi rabimo bojnih ditranibov, — mi rabimo zdrave mladine, železnokrepkih mišičastih ljudi, ki bodo v zavesti, da se gre za pravično stvar, s svojimi lastnimi ročmi in v zaupanju na božjo pomoč kot sveti Mihael šli na sovražnega zmaja in mu zadali usodni udarec, da bo moral opustiti prevzete misli in želje. S tega stališča pozdravljam Vašo odločnost, Vaše veselje, ki ga dokumentirate v verzih. Vi ste še mladi in zato ne morem pričakovati, da bi bili Vaši verzi že popolni in prosti vseh slovničnih napak; isto velja z ozirom na vsebino. Vendar Vam pa moram, če pomislim na Vaša leta in Vaše plodove, izreči priznanje. Berite naše moderne, to Vam predvsem priporočam, in formalno, slovnično Vam tudi še veliko manjka. Z ozirom na vsebino se pa držite gesla, ki ste si ga sami postavili:

»Kakšne poješ,
malo de,
samc da so pesmice
rožice iz srca.«

—n. Iz Vaših verzov govore »moderni«, predvsem z ozirom na dikcijo. Z vztrajnostjo se da veliko doseči, kar moram konstatirati pri Vas. Natančna ocena posameznih pesmi se mi zaenkrat ne zdi potrebna, ker stoje pesmi že na precej visoki stopinji in se zato, če ste neizprosni in strogi s seboj, že sami lahko kontrolirate. Eno ali drugo ob priliki priobčim. Kmalu se zopet oglasite.

J. M—c.

